

НАУКА БЕЗ КОРДОНІВ
МІЖНАРОДНІ ІНТЕРНЕТ-КОНФЕРЕНЦІЇ

*VII Міжнародна науково-практична
інтернет-конференція*

«ТРАВНЕВІ НАУКОВІ ЧИТАННЯ»

Тези доповідей

Частина 2

31 травня 2018 р.

Дніпро

2018

УДК 0.82

ББК 94.3

Травневі наукові читання: VII Міжнародна науково-практична інтернет-конференція: тези доповідей, Дніпро, 31 травня 2018 р. – Ч. 2. – Дніпро: НБК, 2018 – 76 с.

У збірнику містяться матеріали, подані на VII міжнародну науково-практичну інтернет-конференцію «Травневі наукові читання». Для науковців, аспірантів, здобувачів, викладачів та студентів вітчизняних та зарубіжних вищих навчальних закладів та науково-дослідних установ.

Оргкомітет інтернет-конференції не несе відповідальності за матеріали опубліковані в збірнику. У збірнику максимально точно збережена орфографія і пунктуація, які були запропоновані учасниками. Всі матеріали надані в авторській редакції та виражають персональну позицію учасника конференції. Повну відповідальність за достовірну інформацію несуть учасники, їх наукові керівники та рецензенти.

Всі права захищені. При будь-якому використанні матеріалів конференції посилання на джерела є обов'язковим.

ЗМІСТ

ФІЛОЛОГІЧНІ НАУКИ

Кравченко М. С., Куликова В. Г. Структурні та лексичні особливості французького молодіжного інтернет-мовлення.....	5
Кушлаба М. П. Деякі завваги щодо етикетних мовних формул.....	10
Mitroshina K. M. Communicative ethics in the English and Ukrainian cultures.....	18
Пилипенко Т. С. Основні підходи до вивчення парцеляції та парцельованих речень.....	21

ЕКОНОМІЧНІ НАУКИ

Гурбик Ю. Ю., Вороніна Т. В. Актуальні проблеми тлумачення поняття «управління персоналом» в системі сучасного менеджменту..	26
Dmytriv M. O., Kohut I. V. Main factors influencing project success....	30
Зайцев М. В. Організація обліку оплати праці бюджетних установ в умовах інноваційного етапу економіки України.....	34
Климова Г. Ю. Маркетингова цінова політика як інструмент підвищення ефективності діяльності підприємства.....	36
Янішевський В. С. Граничні умови у фінансових моделях.....	39

ПЕДАГОГІЧНІ НАУКИ

Аношкова Т. А. Особливості навчання перекладу патентної документації студентів технічних спеціальностей.....	48
Volkova O. A. Powerpoint presentations in teaching and learning languages.....	51
Гузій І. С. Інтегративний підхід як умова підготовки конкурентоздатного фахівця інформаційної, бібліотечної та архівної справи.....	54

Добридень А. В. Пріоритетні напрямки виховної роботи в Уманському державному педагогічному університеті імені Павла Тичини.....	58
Лєдок М. В., Хміль Н. А. Хмарні технології як засіб активізації навчально-пізнавальної діяльності майбутніх вчителів.....	62
Сюй Фейфей До проблеми формування виконавської уваги майбутнього вчителя музики в класі фортепіано.....	66
Шенгеля Н. О. Фактор емоційності в художньому осягненні музичних творів студентами-вокалістами.....	71

ФІЛОЛОГІЧНІ НАУКИ

СТРУКТУРНІ ТА ЛЕКСИЧНІ ОСОБЛИВОСТІ ФРАНЦУЗЬКОГО МОЛОДІЖНОГО ІНТЕРНЕТ-МОВЛЕННЯ

Кравченко М. С.,

*студентка факультету лінгвістики
Національний технічний університет України
«Київський політехнічний інститут
імені Ігоря Сікорського»
м. Київ, Україна*

Куликова В. Г.,

*кандидат філологічних наук, доцент кафедри
теорії, практики та перекладу французької мови
Національний технічний університет України
«Київський політехнічний інститут
імені Ігоря Сікорського»
м. Київ, Україна*

У сучасному процесі глобалізації, темп розвитку новітніх технологій зростає кожного дня. Тому не дивно, що на сьогодні, вивчення особливостей Інтернет-комунікації стало одним із основних питань наукового світу.

Молодіжна комунікація як об'єкт наукових досліджень привертає увагу науковців вже не одне десятиліття. Так, питанням специфіки Інтернет-комунікації було присвячено роботу Т. Ю. Виноградової, проблемою мовлення в мережі Інтернет займався С. Г. Чемеркін, а тенденції словотвору в середовищі французької молоді вивчала В. П.

Свиридонова. Однак низка питань, а зокрема структурні та лексичні особливості французького молодіжного Інтернет-спілкування, залишилися поза увагою лінгвістів, що й зумовило **актуальність** нашої роботи.

Метою нашої наукової розвідки є дослідження французького молодіжного Інтернет-мовлення шляхом визначення його структурних та лексичних особливостей.

На вирішення поставленої мети спрямовані такі **завдання**:

- визначити поняття інтернет-комунікації та встановити її особливості;
- з'ясувати походження та особливості французького Інтернет-сленгу;
- виявити роль молоді у збагаченні словника французької мови;
- дослідити вплив Інтернет-комунікації на стан сучасної французької мови;
- встановити структурні та лексичні особливості молодіжного Інтернет-спілкування на прикладі листування у соціальних мережах, блогах та електронною поштою.

Дослідження теоретичних засад Інтернет-комунікації французької молоді дозволило нам встановити, що Інтернет – це система доступу до інформації, джерело професійної діяльності та засіб комунікації, прообрази якого з'явилися багато століть тому, але розвинулися лише в епоху Нового Часу і швидко розповсюдилися у процесі глобальної інформатизації [1].

Проаналізувавши дефініції поняття «Інтернет-комунікації», у роботі ми спираємося на визначення цього феномену як комунікації, яка здійснюється за допомогою мережі Інтернет і має низку властивих їй лексичних, граматичних та стилістичних особливостей [2].

Молодіжний Інтернет-сленг є лінгвістичним феноменом, який обмежений певними віковими рамками, соціальними, часовими і просторовими параметрами та охоплює практично всі області життя [3].

До використання Інтернет-сленгу здебільшого звертається молодь, яка часто не знаходить відповідної лексики в літературній мові для позначення нового предмета або явища.

Французька мова віртуальної комунікації тяжіє до спрощення, поширення нових написань та використання нетрадиційних орфографічних норм. З іншого боку, Інтернет-спілкування, як і всі інші сучасні лінгвістичні феномени, суттєво впливає на стан французької мови XXI ст. Було виявлено, що сучасна французька мова збагачується, головним чином, за рахунок молодіжного сленгу, який, в свою чергу, потрапляє у словник національної мови завдяки широкому використанню молодіжної лексики у мережі Інтернет.

Переходячи до структурних особливостей французького молодіжного Інтернет-спілкування, слід зазначити, що Інтернет-комунікація вирізняється великою кількістю жанрів. Вибір способу залежить від характеру відносин між співрозмовниками і від характеру самої бесіди. Спілкування може відбуватися електронною поштою, в блозі, в чаті або ж в соціальній мережі. Ми розглянули кожний зі згаданих способів комунікації і встановили, що тексти повідомлень у соціальних мережах вирізняються невеликим об'ємом (*tu vil 2m'l?*, що розшифровується як *tu viens demain?*) та відсутністю форм привітання (зазвичай молодь використовує кліше типу *comment ça va* та *j'espère que tu vas bien* замість усталених форм привітання), спрощенням структури речення в цілому (повідомлення *Dak j'tapLDkej'pe!* розшифровується як *D'accord, je t'appelle dès que je peux!* Це повідомлення можна розглядати як приклад фонетичної заміни та опущення апострофу) та слів зокрема, а саме, опущенням голосних звуків (*Slt cv ? m jvb=*), що означає *salut ça va? moi je vais bien*) діакритичних знаків (*Bon anniv 'l'ancien !!! Jspr que tt va bien chez toi a bientot*), опущенням знаків пунктуації (або ж їх

використанням за бажанням, часто задля підсилення емоційного навантаження та в якості смайликів, а не згідно правил орфографії.

Проаналізувавши листування французької молоді у блогах, серед структурних особливостей слід зазначити наявність форм привітання та прощання (що часто відсутні у повідомленнях у соціальних мережах) (*Slut*) *Ouaou !!!!! Super conseil, merci beaucoup. Bise* де використовуються форми привітання *slt (salut)* та прощання *bise (bisous)*), застосування пунктуаційних знаків задля підсилення емоційного навантаження та в якості смайликів, використання знаків пунктуації та діакретичних знаків за бажанням, а не згідно правил орфографії *Bijoux sur ton blog sont tres jolis*, де іменник *bijoux* використовується без артикля та відсутній accent grave у слові *tres (très)*). Блоги викладаються у вигляді монологу однієї людини, проте викликають багато обговорень та коментарів, через що перетворюються у справжню бесіду, де кількість комунікантів може сягати кількох тисяч. Так само, як і в листуваннях у соціальних мережах, у блогах спрощується або видозмінюється й структура лексичних одиниць, а саме опускаються голосні літери та скорочуються слова (*J'aime bcp tes vidéos, surtout celles de mode =*), де опускаються голосні у слові *beaucoup (bcp)*.

Дослідивши листування електронною поштою можна побачити, що під час листування електронною поштою молодь все ще використовує сталі форми привітання та прощання, дотримується структури викладу інформації, чого не скажеш про листування у інших типах Інтернет-комунікації. Саме це, на нашу думку, є основною причиною переваги листування у соціальних мережах та блогах над листуванням електронною поштою (*Chère Annabelle* та *Je t'embrasse très fort*).

Стосовно лексичних особливостей французької молодіжної Інтернет-комунікації, треба ще раз зазначити, що молодь тяжіє до спрощення, поширення нових написань та використання нетрадиційних

орфографічних норм. Тому не дивно, що найбільше модифікацій відбувається саме на лексичному рівні.

Нами було досліджено декілька найпоширеніших видів лексичних особливостей, а саме використання **числових символів** замість певних букв чи навіть слів, що пояснюється відсутністю правил та обмежень у Всесвітній павутині (*Iposibl* від *impossible*, *A+* від *à plus tard*, *5pa* від *supra*), **скорочень** через бажання виразити максимум понять, використовуючи при цьому мінімум засобів (власне тут можна розділити скорочення на апокопу (відкидання останнього складу – *déj'* (*déjeuner*), *comme d'hab* (*comme d'habitude*) та аферезу – *zik* (*musique*), *blême* (*problème*) і до цього ж типу можна віднести відкидання голосних – конструкції *c'est* та *j'ai* виражаються за допомогою однієї літери *C* та *G*; *s'il te plait* (*stp*); *cool* (*Q*)), **верлану** (через бажання створити власну «секретну» мову – *keus* (*sac*), *goleri* (*rigoler*)), **запозичення з англійської мови** (*Reponds asap!!!!*, де використовується абревіація англomовного походження *asap*, що означає *aussi vite que possible* (з англійської *as soon as possible*), *checker* (*vérifier*), *tag* (*mot clé*), а також англomовних кальок *tomber en amour* (від англ. *to fall in love*) замість *tomber amoureux* (закохатися)) та **запозичень з арабської мови** (*kif kif* (*la même chose*), *bézef* (*beaucoup*)).

Отже, як ми бачимо мережа Інтернет є одним з головних засобів поповнення словника сучасної французької мови та дозволяє французькій молоді спілкуватися без обмежень та певних рамок. Саме тому не дивно, що під час Інтернет-комунікації молоде покоління застосовує всілякі скорочення, запозичення, абревіації тощо. Спілкуючись у Всесвітній павутині, вони почувають себе вільними і прагнуть передати якомога більше інформації, використовуючи при цьому мінімум засобів. Перспективи подальшої розвідки вбачаємо у дослідженні молодіжного

Інтернет-мовлення у компаративному аспекті на матеріалі французької, англійської та української мов.

Література:

1. Атабекова А. А. Интернет как средство социокультурной адаптации изучающих иностранный язык // Материалы II Всероссийской конференции «Иностранный язык в системе непрерывного образования: проблемы преемственности» / А. А. Атабекова. – Пермь, 2000 – С. 17-19.
2. Интернет-комунікація [Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу: <https://uk.wikipedia.org/wiki/Інтернет-комунікація>
3. Молодіжний сленг [Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу: https://uk.wikipedia.org/wiki/Молодіжний_сленг

ДЕЯКІ ЗАВВАГИ ЩОДО ЕТИКЕТНИХ МОВНИХ ФОРМУЛ

Кушлаба М. П.,

викладач кафедри української мови, літератури та культури

Національний технічний університет України

«Київський політехнічний інститут

імені Ігоря Сікорського»

м. Київ, Україна

Пошанівні етикетні формули звертання становлять одну зі складових досягнення успіху, позаяк відображають гуманістичний, висококультурний та морально-етичний підхід до розв'язання ділових проблем, віддзеркалюють «сукупність правил поведінки, які регулюють зовнішні прояви людських стосунків...» [13, с. 26]. Уміння ненав'язливо виявити шанобливе ставлення до учасника діалогу, перемовника,

партнера – запорука успішного укладання вигідної угоди чи підписання контракту. Недаремно народне прислів'я стверджує, що добрий початок – половина діла.

Проблемами відродження мовного етикету, великої парадигми слів на позначення вияву чемності та шляхетності, колись несправедливо усунених зі словника української мови, займалися О. Пономарів, Я. Радевич-Винницький, С. Караванський, В. Островський та ін. Мовознавці зосереджували свою увагу на поверненні до активного вжитку по-насилницькому вилучених лексем із ієрархії лінгвістичної системи. Із цього приводу Юрій Шевельов на I конгресі Міжнародної асоціації україністів 1990р. зазначив: «Дозволю собі пройтися хоч краєчком – узявши наважання яких чверть сотні слів – по цьому цвинтарі. Не біймося мерців, тим більше, що деякі з них не мертві, а тільки приспані (або, страшніше, живцем поховані)» [12, с. 74].

Мета нашого повідомлення – розкрити роль і культурну значимість відроджуваних етикетних формул звертань, зокрема **добродію чи добродійко**, їхнього функціонування та важливості для досягнення успіхів у діловому спілкуванні.

Щодо відроджуваних етикетних формул звертання, як-от: **добродію чи добродійко, шановний(а), достойний(а), вельмишановний(а), високодостойний(а), високоповажний(а) чи високоповажаний(а) пане чи пані, панове чи панство, шановні пані та панове, шановна громадо** – в сучасній Україні серед різних суспільних прішарків, то вони поволі набувають свого активного вживання, їх сприймають здебільшого в мовленні як природні й характеризують високий рівень загальної та ділової культури особистості, незважаючи на те що в недавньому часі значилися як застарілі [1, с. 231] в перекладному російсько-українському словнику складних виразів І. Виргана та М. Пилинської. Вибір формул ввічливості під час спілкування свідчить про

загальнокультурний рівень співрозмовника, його вихованість та вміння поводитися в суспільстві. Вдале послуговування мовним етикетом створює найчастіше врівноважену, емоційно позитивну і психологічно стабільну атмосферу між комунікантами.

По-перше, вищезазначені пошанівні форми звертання завжди гармонізують процес обміну інформацією і сприяють уникненню зайвої напруги у процесі перемовин.

По-друге, ці етикетні вислови окреслюють межі комунікативної поведінки, становлять основу мовленнєвої культури та навіть виявляють ціннісний потенціал внутрішнього світу людини, що, з погляду німецького культуролога Курта Фляша, «стара Європа відкинула втечу назовні й відкрила внутрішній світ як цінність... Це відкриття цінності внутрішнього світу перетворилося на елемент європейської ідентичності» [3, с. 228].

По-третє, вищеперелічені варіанти звертання відображають такі важливі якості, як почуття такту, великодушності, скромності, схвалення. У глибинному підтексті можуть навіть виступати ознаками згоди та співчуття. Дослідниця з основ теорії мовної комунікації Ольга Яшенкова називає їх максимами. Із нашого погляду, вони являють собою своєрідні правила спілкування, що розкривають у середовищі офіційності суть категорії ввічливості, яка виступає «стратегією досягнення безконфліктного кооперативного спілкування, у цьому випадку, зав'язування контакту» [6, с. 152].

Усе це, як видається, створює сприятливу і спокійно психологічну атмосферу для вирішення основних завдань ділової сфери. Недаремно британський лінгвіст Джефрі Ліч так багато уваги приділив цьому принципу ввічливості. Відповідно до його трактування ввічливість зумовлює виникнення взаємної поваги, чемності, розважливості. Основну суть цього принципу учений визначив так: «Зведи до мінімуму за інших

рівних умов висловлення неввічливих думок. І доведи до максимуму за інших рівних умов висловлення ввічливих думок» [14, с. 100]. Ці твердження віддзеркалюють рівень і загальної, і дипломатичної культури того суспільства, в якому століттями її плекали і де постійно існувала спадкоємність традицій, наприклад у Королівствах Швеції, Данії чи Великої Британії. Там, де не було окупацій та анексій, нема потреби у регенерації культурної самостійності давно забутого чи гвалтовно знищеного.

Культура української мови, її етикетні мовні формули за часів так званої «інтернаціоналізації» втратили свою самостійність як окремий предмет дослідження та вивчення, а також право на будь-який розвиток, удосконалення і функціонування. На думку С. Караванського, «нація може не мати політичної незалежності, але бути самостійною в царині своєї культури... Свою культуру ми втратили в ССРСР» [2, с. 7]. На його переконання, це найбільш жорстокий і небезпечний окупант, на відміну від царської Росії, цісарської Австрії та Польщі після I світової війни, бо ті хоч і забороняли українське слово, але не втручалися «до того, яким має бути це слово» [2, с. 7]. Розвиток цих тверджень та продовження щодо розкриття проблеми нищення української мови знаходимо і в працях Лариси Масенко, де дослідниця констатує, що «у 1933р. більшовицькі вожді, стероризувавши українство шляхом штучно організованого голодомору і застосувавши репресії проти інтелігенції, підірвали потужну соціальну базу української мови, після чого змогли повернутися до старої імперської практики асиміляції» [5, с. 44].

На сьогодні поширена думка, що ще від часів УНР ми не чуємо вживання таких етикетних форм звертань, як *добродію міністре, добродію професоре чи добродії офіцери*. На жаль, довгі роки панування радянського окупаційного режиму прищепили нашому народові почуття насамперед негативного сприйняття цих понять, а відтак і ворожого

ставлення до інститутів представницької державної влади, виховали так, що ці інститути слід сприймати як чужі і що з ними ледь не щодня треба безнастанно боротися. Як сьогодні видається, переважна більшість громадян так і живе колись нав'язаним розумінням чужості до керівництва своєї держави, оманливо знімаючи відповідальність із себе за економічне, культурне чи навіть моральне становище країни. Хоч, як слушно зазначає О. Пономарів, «без вагань повертаймо те, що належить нам як спадок» [9, с. 224], та, зважаючи на суспільні моральні смисли нашої держави, сумніваємося, що найближчим часом зможемо почути звертання *добродію міністре, добродію депутате чи добродію ректоре (директоре, декане, завідувачу тощо)*. Працюючи в цій проблемі, Я. Радевич-Винницький щодо способів звертань визначив досить розлогу мовну парадигму етикетних формул [10, с. 155-206], якими пропонує послуговуватися в повсякденному житті.

Що ж до звертання *добродію учителю, добродію професоре чи добродію викладачу*, то його досить зрідка можна почути серед молодих людей. Це звертання використовує покоління міленіалів лише в тому разі, коли дії, вчинки, поведінка, спосіб викладання, ставлення до учня чи студента збігається з первинним значенням слова-регулятива *добродій* чи *пан* і не викликає психологічного дисонансу. Зазвичай такі звертання звучать нечасто, позаяк згідно з твердженням Філіпа Лерша «є такі риси характеру, які відкидають повагу. Передусім це незадоволене прагнення значущості, жадання почесей, цей важливий антипод поваги» [4, с. 218]. Рівень моральної культури різних службовців ми знаємо, що найчастіше ні в кого не викликає великого пієтету. Публічність особи завжди висуває перед нею суворі критерії і щодо мовної поведінки, і загалом щодо правил загальнолюдської культури, яким вона мала б відповідати. Бо ж, із погляду Пилипа Селігея, «чим вище підноситься людина службовими

щаблями, тим більше потребує мовної вправності. Коли ж стає публічною особою, вимоги до її мовлення зростають стократ» [11, с. 86].

Звертання до особи на ім'я та по батькові в Українській державі було неприйнятне. На думку В. Островського, «цей чуженародний звичай запровадили в Україні сусіди. Російське чиновництво мало способи вбивати в голови людям свої «требовання». Тож за 300 з гаком років звертання на ім'я та по батькові без жодних формул чемності, якими були *пане* та *добродію*, стало звичним і в нас» [7, с. 56-57].

Насправді пошанівна форма вищеперелічених звертань може слугувати не лише гармонізації обміну інформацією, а й сприяти укладанню вигідних угод для підприємців, бізнесменів чи представників, відповідальних за державні структури й заклади. Чимало публікацій з'явилося за останні роки з приводу неможливості підписати вигідні контракти через те, що репрезентанти різних фірм чи їх делегації (секретарі, перекладачі) не володіли діловим етикетом. Надаючи нам переконливі факти, статистика відображає, що таких було близько сімдесяти відсотків. То й не дивно, що «керівники багатьох зарубіжних фірм витрачають великі кошти на навчання своїх підлеглих правильно поводитися у професійних ситуаціях» [8, с. 86]. Шляхетна поведінка та обізнаність із правилами етикету працівників бізнес-оточення допомагає набагато легше досягати і поставленої мети, й укласти вигідні для організації угоди.

Отже, етикетні формули звертання *добродію чи добродійко, пане чи пані, шановні панове чи високоповажне панство, шановні пані та панове, шановна громадо* відображають високий рівень володіння діловим етикетом, накладають більшу відповідальність за висловлене у процесі перемовин, визначають рівень мовленнєвої культури особистості, відіграють пом'якшувальну роль у діловій комунікації. Ці звертання, відроджені останніми десятиліттями, більш активно культивують у

професійному середовищі. Вони формують суспільні та лінгвоментальні смисли і становлять сутність цивілізаційного вибору громадян України.

Література:

1. Вирган І. О. Російсько-український словник сталих виразів / Іван Вирган, Марія Пилинська. – Харків: Прапор, 2009. – 864 с.
2. Караванський Святослав. Секрети української мови: науково-популярна розвідка з додатком словничків репресованої та занедбанної лексики. – К.: Українсько-канадське спільне підприємство «Кобза», 1994. – 152 с.
3. Культурні цінності Європи / За ред. Ганса Йоаса і Клауса Вігандта; переклад з нім. Ксенії Дмитренко, Володимира Шведа / Національний університет «Києво-Могилянська академія». Центр європейських гуманітарних досліджень. – К.: Дух і літера, 2014. – 552 с. – (Серія «Бібліотека Європейського форуму»).
4. Лерш Філіп. Структура особи / Переклав з нім. Іван Іващенко; наукове редагув. Романа Трача і Валерії Андрієвської; передне слово Р. Трача (США) та Георгія Балла (Україна) / Наукове товариство ім. Шевченка у США. Інститут психології ім. Г. С. Костюка Академії педагогічних наук України. – К.: Університетське видавництво «Пульсари», 2014. – 560 с.
5. Масенко Л. Т. Мова і суспільство: постколоніальний вимір: наукове видання / Всеукраїнське товариство «Просвіта» імені Тараса Шевченка / Лариса Масенко. – К.: Видавничий дім «Києво-Могилянська академія», 2004. – 164 с.
6. Мовленнєві жанри в міжкультурній комунікації: монографія / [Флорій Бацевич, Роман Помірко, Алла Паславська та ін.]. – Львів: ПАІС, 2010. – 280 с.

7. Островський В. І. А українською кажуть так... Друге видання, доповнене й виправлене / Володимир Островський, Галина Островська. – Тернопіль: ТзОВ «Терно-граф», 2013. – 456 с.
8. Пасинок В. Г. Основи культури мовлення: навч. посібник / Валентина Пасинок. – К.: Видавництво «Центр учбової літератури», 2012. – 184 с.
9. Пономарів О. Д. Українське слово для всіх і для кожного / Передмова Івана Дзюби / Олександр Пономарів. – К.: Либідь, 2013. – 360 с.
10. Радевич-Винницький Я. К. Етикет і культура спілкування: навчальний посібник. – 2-ге видання, перероблене і доповнене / Ярослав Радевич-Винницький. – К.: Знання, 2006. – 292 с. – (Серія «Вища освіта XXI століття»).
11. Селігей П. О. Мовна свідомість: структура, типологія, виховання / НАН України. Інститут мовознавства ім. О.О. Потебні / Пилип Селігей. – К.: Видавничий дім «Кисво-Могілянська академія», 2012. – 120 с.
12. Шевельов Ю. В. У довгій черзі: проблеми реабілітації. Виступ на І конгресі Міжнародної асоціації українців у Києві 27 серпня 1990 року / Стаття написана: Нью-Йорк, 12 червня 1990 року / Юрій Шевельов // Сучасність: Література, мистецтво, суспільне життя. – 1990. – Рік видання – 2013 (1961р.). – Ч. 356. – № 12. – С. 69-79.
13. Яхно Т. П. Конфліктологія та теорія переговорів: навчальний посібник / Тетяна Яхно, Ірина Куревіна. – К.: Центр учбової літератури, 2012. – 176 с.
14. Яшенкова О. В. Основи теорії мовної комунікації: навчальний посібник / Ольга Яшенкова. – К.: Видавничий центр «Академія», 2011. – 312 с. – (Серія «Альма-матер»).

COMMUNICATIVE ETHICS IN THE ENGLISH AND UKRAINIAN CULTURES

Mitroshina K. M.,

Student of the Faculty of Linguistic

National Technical University of Ukraine

“Igor Sikorsky Kyiv Polytechnic Institute”

Kyiv, Ukraine

Awareness of ethical standards and styles of communication peculiar to a certain culture are as important for a translator as language proficiency. Involuntary breaking of the rules of comity by a non-native speaker may cause an interlocutors' confusion or result in complete communicative failure. It is important to keep in mind that communicative ethics – a code of conduct which dictates certain behavior and sets “red lines” in communication – differ in English and Ukrainian societies. The paper is focused on these differences in expression of politeness and perception of rudeness in the two cultures.

Direct orders and prohibitions, usual in Ukrainian, sound too categorical in English and, if translated literally, may be taken as an insult [5, p. 72]. Indirect, implied requests are more common for the anglophones. In English society the distance between people occupying different positions in social hierarchy is smoothed out. The tone of conversation between a superior and a subordinate is inviting, rather than authoritative. For instance, in the classroom students are given commands to do some activities in the form of suggestions. At the training ground athletes receive directives from a coach in the form of recommendations. Likewise, English prohibition signs prove to be less peremptory: “Quiet working area”, “Smoke-free facility. We appreciate your cooperation” [1, p.32-33].

Attention should be given to the way of making indirect requests. Personal questions are unacceptable in formal communication. A question whether a person standing in front of you in public transport is getting off may be considered too intrusive and impertinent. To tell your neighbor about your own intention to leave the bus would be more appropriate [1, p. 30].

Similarly, heed should be paid to differences in expression of invitation and advice in the two languages. For these purposes the Ukrainians usually use an imperative, minced by adding “please” or diminutive suffixes, while the English seldom use imperative forms. They are usually substituted by questions, expanded utterances or pessimistic suppositions which are easy for an addressee to decline politely [2, p. 223, 240].

Appreciation is typically expressed in the English culture in an exaggerated manner [1, p. 33-34]. Such epithets as “amazing”, “exceptional”, “fantastic”, “gorgeous” are lavishly used to demonstrate approval or give thanks. This hyperbolic emotiveness of English speakers should be kept in mind while translating.

Special attention should be given to the role of obscene words in English. Expletives which are taboo in Ukrainian polite company are more acceptable in English society. Strong language is used by people of all social classes and ages to mark friendly relations and companionship [4]. Also, obscene words are widely used in speech as intensifiers. For instance, a profanity put by an English speaker before a person's nationality should not be interpreted as racism but as a sign of excitement. In informal situations strong words can be used to show positive emotions such as delight and appreciation. In American society broad jokes are also more tolerable than in Ukrainian [3, p. 127-132]. It should be pointed out that nowadays Ukrainian society is experiencing the shifting towards wider use of obscenities in all spheres of life, but this is always a violation of existing norms.

To summarize, the difference in communicative standards in the English and Ukrainian languages consists in the way of expressing incentives such as orders, invitations, advice and prohibitions, the emotiveness in demonstration of positive attitude and the tolerance to expletives.

References:

1. Горностаева А. А. О взаимосвязи языка и культуры: преподавание межкультурной коммуникации в вузах / А. А. Горностаева. // Вестник Московского государственного лингвистического университета. – 2011. – №618. – С. 29-36.
2. Ларина Т. В. Категория вежливости и стиль коммуникации: Сопоставление английских и русских лингвокультурных традиций. / Т. В. Ларина. – М.: Языки славянских культур, 2009. – 512 с. – (Язык. Семиотика. Культура).
3. Ларина Т. В. О грубости и коммуникативной этике в межкультурном аспекте: постановка проблемы / Т. В. Ларина, М. М. Козырева, А. А. Горностаева. // Вестник Российского университета дружбы народов. – 2012. – №2. – С. 126-133.
4. Ларина Т. В., Смит С. Обращение в английской коммуникативной культуре (в сопоставлении с русской) // Вестник РУДН. Серия «Русский и иностранные языки и методика их преподавания». – 2003. – № 1.
5. Подзолкова И. Р. Реалии русской и американской культуры в переводах (на примере текстов дипломатических документов России и Соединенных Штатов Америки / Ирина Романовна Подзолкова. // Вестник Челябинского государственного университета. – 2013. – №20. – С. 70-76.

ОСНОВНІ ПІДХОДИ ДО ВИВЧЕННЯ ПАРЦЕЛЯЦІЇ ТА ПАРЦЕЛЬОВАНИХ РЕЧЕНЬ

Пилипенко Т. С.,

вчитель спеціаліст

Бердянська спеціалізована школа І-ІІІ ступенів № 16

з поглибленим вивченням іноземних мов

м. Бердянськ, Україна

На сучасному етапі вивчення мовознавства значну увагу приділяють дослідженню засобів експресивного синтаксису. **Актуальним** стає аналіз типів висловлення, побудованих на синтаксичному розчленуванні та відокремленні компонентів, перерозкладі фразових структур тощо. Одним із найцікавіших явищ сучасного синтаксису є парцеляція, що належить до мовних феноменів, що впевнено переходять із розмовної мови в літературну.

Метою даної наукової розвідки є проаналізувати одне з найцікавіших явищ сучасного синтаксису, що належить до тих мовних феноменів, які впевнено переходять із розмовної мови в літературну, однак є недостатньо дослідженими. Парцеляція (лат. *particula* – частка) – синтаксичне й інтонаційне виділення певних слів речення й оформлення їх в окремі речення для функціонально-стилістичного посилення змісту та семантики [1]. Одним із перших дослідників парцельованих структур був французький лінгвіст Ш. Баллі, який вважав експресивну складову першоелементом висловлення [2].

Парцельовані конструкції є потужним виразним засобом стилістичного синтаксису. Сенс парцелювання єдиної синтаксичної структури «полягає в тому, щоб надати мовленню динаміки, щоб спеціально порушити звичні синтагматичні моделі з метою емоційного

підкреслення, емпатичного виділення тих чи інших слів і словосполучень».

Вивчення сучасного стану синтаксису розмовної мови дає змогу прогнозувати, аналізувати тенденції розвитку будь-якої мови загалом. Відомо, що розмовному синтаксису властиві такі явища як еліптичність, неповнота речень, розчленування синтаксичних структур, які обумовлені невимушеністю, спонтанністю, ситуативністю мовлення, з одного боку, і плеоназм, емфаза, які пов'язані з афективністю мовного спілкування, з іншого.

Поняття і термін «парцеляція» є досить уживаними у лінгвістичній літературі, присвяченій синтактико-стилістичним аспектам мовлення. Проникнення елементів розмовної мови в кодифіковану літературну призводить до девіантних порушень стандартних синтаксичних структур. Внаслідок цього виникають нові актуалізовані типи висловлення, які будуються згідно з явищами синтаксичного перерозподілу, перерозкладу фразових структур, розчленування й відокремлення компонентів.

Різні автори вкладають в них різний смисл. В одних випадках явище мовного членування ототожнюється з парцеляцією, в інших – з приєднанням.

Приєднання у даному випадку розуміється досить широко, як окремий вид синтаксичного зв'язку, що протистоїть, з одного боку, сурядності, елементи якої виступають як синтаксично рівноправні, а з іншого – підрядності, що передбачає синтаксичну залежність компонентів структури. Сутність приєднальних конструкцій полягає в тому, що другий елемент виникає у свідомості лише після породження, матеріалізації основної думки [3].

Незважаючи на жвавий інтерес науковців до явища мовного членування, саме поняття «парцеляція» все ще не набуло в лінгвістичній

літературі свого повного та вичерпного визначення, що пов'язано з багатоплановістю підходів до його дослідження. Можна вказати щонайменше на три із них – формально-граматичний, семантико-синтаксичний та функціонально-комунікативний.

При вивченні парцеляції у формально-граматичному аспекті головна увага науковців зосереджується на особливостях парцельованих конструкцій з точки зору топології та засобів зв'язку між парцельованою та базовою частинами речення, міри та ступеня їхньої смислової спаяності, а також їхнього лексичного складу та синтаксичного статусу. Під парцеляцією у даному випадку розуміють або засіб мовленнєвого членування речення на декілька інтонаційно-змістовних одиниць – фраз, або результат дії процесів синтаксичної деривації, при якому відокремлений елемент оформлюється самостійним реченням.

У семантико-синтаксичних студіях парцеляцію розуміють як значеннєве відокремлення предикативних частин речення, при якому структурно-зумовлений компонент вичленовується від основної частини в силу своєї інформаційно-смислової значущості, структурної нетотожності та прагнення виділити та актуалізувати смисл. У такий спосіб парцеляція постає як феномен експресивного синтаксису з когнітивно-функціональним підґрунтям.

У третьому випадку підкреслюється вирішальна роль комунікативної зумовленості процесів парцелювання. Вважається, що парцеляція виникає там, де структура речень, побудованих за регулярними моделями, за якихось причин зазнає ускладнень. Іntenціональні настанови в цьому разі стають не тільки імпульсом структурних перетворень, але й визначають спосіб трансформації речення за допомогою спеціальних, граматично ізольованих компонентів. До парцелята потрапляють не ті компоненти речення, що репрезентують його семантико-граматичне ядро, а комунікативно найбільш значущі.

Фактично парцеляція стає засобом зняття конфлікту між виражальними можливостями мовних засобів і необхідністю подання інформації під певним кутом зору: або з використанням додаткового, оцінного компонента (зазвичай відсутнього чи прихованого в непарцельованих структурах), або шляхом порушення нормативно заданої реченнєвої структури. Її лінгвістично релевантна сутність полягає у членуванні структури речення на декілька відокремлених синтагм, одна з яких є різко акцентована та сильно рематизована [3].

Отже, парцеляція, частотність якої в текстах сучасної літератури зростає, досить помітно відображає зміни в способі структурування висловлення як у плані змісту, так і у плані вираження. Парцельовані конструкції вирізняються лаконічністю, стислістю, емоційністю, невимушеністю, експресивною силою, підвищеною динамікою у передачі інформації. Проведений аналіз дозволяє констатувати, що явище парцеляції уже протягом кількох десятиліть залишається актуальним питанням дослідження, оскільки парцельовані висловлення є достатньо вживаними у сучасній літературі і є інтернаціональною тенденцією розвитку синтаксису загалом. Парцельовані конструкції різняться за своєю структурою, частотністю використання, функціями, ступенем експресивності, а отже потребують подальшого ґрунтовного вивчення.

Попри значну кількість публікацій з даної проблематики, залишаються нерозкритими аспекти функціонування парцеляції у текстах різних жанрів, не виявлені особливості її структурної організації, відсутні дані щодо частотності вживання різних видів парцельованих структур, не проаналізовані стилістичні можливості парцеляції, не з'ясовані тенденції її розвитку. Всі ці моменти представляють собою перспективи подальших теоретичних та практичних розвідок синтаксистів.

Література:

1. Ачилова В. П. Парцеляція як один із прийомів експресивного синтаксису // Учені записки Таврійського національного університету ім. В. І. Вернадського. Серія: Філологія. Соціальні комунікації. – 2011. – Т. 24 (63). – № 1. – Ч. 2. – С. 25-31
2. Балли Ш. Общая лингвистика и вопросы французского языка. – М.: Иностран. лит-ра. – 1975. – 456 с.
3. Марич С. М. Структурні і смислові особливості парцельованих речень // Українське мовознавство: Республіканський міжвідомчий збірник. – Випуск 15. – К., 1988. – С. 75-78

ЕКОНОМІЧНІ НАУКИ

АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ ТЛУМАЧЕННЯ ПОНЯТТЯ «УПРАВЛІННЯ ПЕРСОНАЛОМ» В СИСТЕМІ СУЧАСНОГО МЕНЕДЖМЕНТУ

Гурбик Ю. Ю.,

*кандидат наук з державного управління,
доцент кафедри економіки, управління та адміністрування
Мелітопольський державний педагогічний
університет імені Богдана Хмельницького
м. Мелітополь, Україна*

Вороніна Т. В.,

*студентка факультету інформатики, математики та економіки
Мелітопольський державний педагогічний
університет імені Богдана Хмельницького
м. Мелітополь, Україна*

В сучасних умовах розвитку світової та вітчизняної економіки процес управління персоналом є одним з найбільш важливих аспектів життя та функціонування організації, який здатний суттєво підвищити ефективність її системи менеджменту та збільшити рівень її прибутковості та конкурентоспроможності. Управління персоналом забезпечує безперервне вдосконалювання методів здійснення кадрової політики на підприємстві, використання досягнень сучасної науки у сфері менеджменту й передового практичного досвіду щодо питань управління людськими ресурсами.

Теоретичні та практичні аспекти застосування ефективної системи управління персоналом в різних сферах життєдіяльності суспільства висвітлюють у своїх наукових працях такі іноземні вчені: М. Армстронг [1], Г. Десслер [7], А. Я. Кібанов [8], Л. У. Стаут [11] та ін.

Також вагомий внесок у дослідження пов'язані з проблематикою управління персоналом внесли такі вітчизняні науковці: Л. В. Балабанова [2; 3], І. Р. Бузько [4], Н. Л. Гавкалова [5], І. А. Грузіна [6], В. М. Данюк [13], О. В. Крушельницька [9], М. М. Новікова [10], Ф. І. Хміль [14] та ін.

У зарубіжній та вітчизняній науковій літературі відомі різні трактування поняття «управління персоналом». Зокрема відомий англійський економіст Майкл Армстронг визначає, що управління персоналом це «стратегічний і послідовний підхід до управління найціннішими активами організації – людьми, які в ній працюють і вносять індивідуальний і колективний внесок у досягнення її цілей, підтримуючи постійну конкурентну перевагу компанії» [11, с. 18].

Інші західні дослідники Джордж Мілкович і Джон Бодро пропонують розглядати управління персоналом, як «серію рішень в області відносин з найманими працівниками, які впливають на ефективність діяльності співробітників і організації в цілому» [11, с. 17].

Дослідження праць українських вчених присвячених проблемам управління персоналом, дає підстави стверджувати, що вони використовують різні підходи щодо тлумачення поняття «управління персоналом». Але на наш погляд основними серед них є наступні підходи: процесний, системний та функціональний.

Так деякі вітчизняні дослідники зазначають, що «управління персоналом – це дуже складний і багатогранний процес, у якому задіяні багато різноманітних ресурсів, у тому числі людських, фінансових і матеріальних» [13, с. 18], а також визначають його, як специфічну сферу

управлінської діяльності, головним об'єктом якої є люди, які входять у певні соціальні групи, трудові колективи [2, с. 17].

Крушельницька О. В. та Мельничук Д. П. стверджують, що управління персоналом передбачає системний планомірно організований вплив через систему взаємопов'язаних організаційно-економічних і соціальних заходів, спрямованих на створення умов нормального розвитку й використання потенціалу робочої сили на рівні підприємства [9, с. 16].

Також на основі системного підходу визначають сутність поняття «управління персоналом» науковці В. Г. Дюжев та В. О. Матросова. Вони вважають, що сукупність цілей, напрямків, форм і методів управління персоналом є системою кадрової роботи, яка, у свою чергу, представлена наступними підсистемами: підсистема аналізу, планування і прогнозу кадрів; підсистема підбору, розстановки, оцінки і безперервного навчання кадрів та підсистема використання кадрів [12].

Інші вітчизняні науковці розглядають поняття «управління персоналом» як специфічну функцію управлінської діяльності (Л. В. Балабанова [3], Ф. І. Хміль [14]).

Отже, аналіз наукових досліджень зарубіжних і вітчизняних учених щодо сутності поняття «управління персоналом» дає підстави стверджувати, що ця проблематика має міждисциплінарний та багатоаспектний характер і потребує подальшого науково-теоретичного обґрунтування й осмислення.

Література:

1. Армстронг М. Практика управления человеческими ресурсами. / М. Армстронг. – СПб. : Питер, 2017. 10-е издание . – 848 с.

2. Балабанова Л. В. Стратегічне управління персоналом підприємства в умовах ринкової економіки: монографія / Л. В. Балабанова, О. В. Стельмашенко. – Донецьк: [Дон НУЕТ], 2010. – 238 с.
3. Балабанова Л. В. Управління персоналом [Текст]: навч. посібник / Л. В. Балабанова, О. В. Сардак. – Донецьк: ДонДУЕТ, 2006. – 471 с.
4. Бузько І. Р. Стратегічне управління персоналом підприємства в умовах сучасного розвитку ринку праці: монографія / І. Р. Бузько, О. В. Вартанова, Г. О. Надьон та ін. – Луганськ: Вид-во СНУ ім. В. Даля, 2009. – 304 с.
5. Гавкалова Н. Л. Менеджмент персоналу: навч. посіб. / Н. Л. Гавкалова. – Х.: Інжек, 2004. – 276 с.
6. Грузіна І. А. Проблеми розвитку персоналу в системі стратегічного управління підприємством : монографія / І. А. Грузіна, В. І. Дериховська. – Х. : Вид. ХНЕУ ім. С. Кузнеця, 2014. – 252 с.
7. Десслер Г. Управление персоналом [Электронный ресурс] / Г. Десслер. – Пер. с англ. – 2-е изд. (эл.). – М. : БИНОМ. Лаборатория знаний, 2013. – 799 с.
8. Кибанов А. Я. Управление персоналом организации: стратегия, маркетинг, интернационализация : учеб. пособ. / А. Я. Кибанов, И. Б. Дуракова. – М. : Инфра-М, 2009. – 301 с.
9. Крушельницька О. В. Управління персоналом: навч. посібн. / О. В. Крушельницька, Д. П. Мельничук. – К.: Вид-во «Кондор». – 2007. – 428 с.
10. Новікова М. М. Технологія управління персоналом: теоретичні та методичні аспекти: монографія / М. М. Новікова, Л. О. Мажник; Харк. нац. акад. міськ. госп-ва. – Х.: ХНАМГ, 2012. – 215 с.
11. Стаут, Л. У. Управление персоналом. Настольная книга менеджера / Л. У. Стаут. – М.: Высшая школа, 2006. – 536 с.

12. Управління персоналом / О. Д. Матросов, В. Г., Дюжев, В. О. Матросова та ін. – 2-ге вид., допов. та перероб. – Х. :НТУ «ХП», 2009. – 248 с.
13. Управління персоналом підручник / [В. М. Данюк, А. М. Колот, Г. С. Суков та ін.]; за заг. та наук. ред. к.е.н., проф. В. М. Данюка. – К.: КНЕУ; Краматорськ: НКМЗ, 2013. – 666 с.
14. Хміль Ф. І. Управління персоналом: підручник / Ф. І. Хміль. – Київ : Академвидав, 2006. – 488 с.

MAIN FACTORS INFLUENCING PROJECT SUCCESS

Dmytriv M. O.,

*Master Student of the Department
of Management Technologies*

“Lviv Polytechnic National University”

Lviv, Ukraine

Kohut I. V.,

*Senior Lecturer of the Department
of Management Technologies*

“Lviv Polytechnic National University”

Lviv, Ukraine

In the world of modern technology it becomes obvious that every new discovery or implementation is followed by some project activity. In this case the field of project management is growing increasingly. As knowledge in project management field developed, the “gold triangle” was considered not enough to define project success. Year by year we can observe the appearing of

new methodologies, which in some case facilitate the process of project managing. But there are some questions which are still under the matter [1].

Issues related to the success of the project remain relevant to scholars and practitioners in project management. There are many scholarly opinions on this issue. Some of them maintain that the project management and methodologies influence project success, others claim that the team and managerial leadership qualities are more important. But there is no certain true answer [2].

The purpose of this report is to analyze the main criteria that influence the project success. So first we should consider factors for measuring the success of a project:

- To meet the deadline. First of all the PM should determine: has the project hard deadline or a client looking for the final product.
- To be completed within budget. Often give the quote to the client before starting some project. A team should always know where they stand in terms of money spent.
- To satisfy a team of a project. We often take our team for granted, but they also have a life outside of work, so they shouldn't feel at work like serving theirs' sentence. It means to create corresponding atmosphere and motivation for them.
- To satisfy customer. Your clients might not be able to articulate exactly what they want, so often it's PM's job to figure out what they're looking for in order to make sure they're happy with the end product. How do you track client satisfaction? Ask them to rate it on a scale of 1 to 10 every week or so, also PM could use scrum approach which allow to track project satisfaction of a client step by step.
- Having controlled the quality. Very often on the quality of one project depends whether customer left good recommendations about you. Recommendations in this case are like free advertising [3].

K. Davis in her paperwork adopted a set of nine themes in order to describe success factors of projects: cooperation and communication, timing, identifying, agreeing objectives, stakeholders satisfaction, acceptance and use of final products, cost/budget aspects, competencies of the project manager, strategies benefits of project and top management support. It is the project manager's job to ensure that everything runs smoothly on a project, but having a great project manager doesn't guarantee a successful project outcome. The entire team paying attention to key factors is what will help lead the project to true success. This success will then lead to proactive, organized project plans and an increase in quality of all future projects [4].

As for it-project management, there are four most frequency used methodologies: Waterfall, Agile, Scrum, Kanban, which provide strategy, a set of action and some peculiar behavior for a team or company at all. One of the first decisions which PM makes – is choosing which project management methodology to follow. Very often some particular company already has it's methodology which it follows. Let consider specific features and differences between them.

Agile methodologies are open to changing requirements over time and encourages constant feedback from the end users. In Agile methodologies, leadership encourages teamwork, accountability, and face-to-face communication. Business stakeholders and developers must work together to align the product with customer needs and company goals.

Scrum follows a set of roles, responsibilities, and meetings that never change. For example, Scrum calls for four ceremonies that provide structure to each sprint: sprint planning, daily stand-up, sprint demo, and sprint retrospective. During each sprint, the team will use visual artifacts like task boards or burndown charts to show progress and receive incremental feedback.

Waterfall methodology follows a sequential, linear process and is the most popular version of the systems development life cycle for software

engineering and IT projects. It is sometimes planned using a Gantt chart, a type of bar chart that shows the start and end dates for each task.

Kanban is Japanese for “visual sign” or “card.” It is a visual framework used to implement Agile that shows what to produce, when to produce it, and how much to produce. It encourages small, incremental changes to your current system and does not require a certain set up or procedure [5].

It is very important to understand how you company or team work and which methodology is the most suitable for it. In conjunction with a well-organized team work, you project will follow unconditional success.

References:

1. Ways to Measure the Success of Any Project [Электронный ресурс]. Режим доступа: <https://www.inc.com/ilya-pozin/6-ways-to-measure-the-success-of-any-project.html>
2. 9th Global Project Management Survey. [Электронный ресурс]. Success Rates Rise Transforming the high cost of low performance. Режим доступа: <https://www.pmi.org/-/media/pmi/documents/public/pdf/learning/thought-leadership/pulse/pulse-of-the-profession-2017.pdf>
3. Project Management Software Reviews – Articles – Books – Training. [Электронный ресурс]. Five Factors That Lead to Successful Projects. Режим доступа: <https://project-management.com/five-factors-that-lead-to-successful-projects/>
4. Ioana Beleiu & Emil Crisan & Razvan Nistor, 2015. “Main Factors Influencing Project Success” Interdisciplinary Management Research, Josip Juraj Strossmayer University of Osijek, Faculty of Economics, Croatia, vol. 11, pages 59-72. [Электронный ресурс]. Режим доступа: <https://ideas.repec.org/a/osi/journal/v11y2015p59-72.html>

5. Agile vs. Waterfall vs. Kanban vs. Scrum: What's the Difference? [Електронний ресурс]. Режим доступу: <https://www.smartsheet.com/agile-vs-scrum-vs-waterfall-vs-kanban>

ОРГАНІЗАЦІЯ ОБЛІКУ ОПЛАТИ ПРАЦІ БЮДЖЕТНИХ УСТАНОВ В УМОВАХ ІННОВАЦІЙНОГО ЕТАПУ ЕКОНОМІКИ УКРАЇНИ

Зайцев М. В.,

студент факультету обліку та фінансів

Луцький національний технічний університет

м. Луцьк, Україна

В Україні у державній власності знаходиться значна питома вага установ і організацій різних сфер діяльності. Ефективність їхньої діяльності багато в чому визначається організацією обліку витрат на заробітну плату [1, с. 20]. Якщо оплата праці не задовольняє потреби працівника, хоча би на мінімальному рівні, це створює загрозу надання якісної та кваліфікованої послуги.

Проблема доходів і витрат бюджетної установи, у тому числі і витрат на оплату праці, є надзвичайно актуальною для України. Багато вчених приділяють їй велику увагу.

Заробітна плата втратила свою стимуляційну функцію і набула рівня соціальної виплати, що впливає на якість та розмір наданої послуги [2, с. 15].

Вирішення проблеми організації обліку оплати праці на державному рівні можливе за рахунок удосконалення тарифної системи та класифікатора професії, впровадження гнучких форм та систем оплати

праці на рівні закладів, колективного регулювання заробітної плати, вибору доцільних форм і систем оплати праці, розробки мотиваційних механізмів за допомогою регулювання міжпосадових окладів та міжкваліфікаційних рівнів оплати праці [3, с. 145].

Важлива повна автоматизація облікових процесів, як запорука удосконалення обліку в цілому [4].

При цьому, заробітна плата кожного працівника повинна залежати виключно від виконаної роботи і в той же час впливати на показник продуктивності та ефективності праці [5].

Отже, процес організації обліку оплати праці в бюджетних установах повинен постійно вдосконалюватись, набувати самостійності та враховувати потреби працівників.

Література:

1. Джога Р. Т. Облік у бюджетних установах : підруч. / Р. Т. Джога, Л. М. Сідельник, М. В. Дунаєва. – К. : КНЕУ, 2006. – 480 с.
2. Свірко С. В. Організація бухгалтерського обліку в бюджетних установах : навч. посіб. / С. В. Свірко. – К. : КНЕУ, 2004. – 380 с.
3. Атамас П. Й. Основи обліку в бюджетних організаціях: навч. посіб. / П. Й. Атамас. – К. : Центр навчальної літератури, 2003 – 284 с.
4. Перелік платних послуг, які можуть надаватися в державних та комунальних закладах охорони здоров'я, вищих медичних навчальних закладах та науково-дослідних установах: Затверджений постановою КМУ від 17.09.96 р. № 1138.
5. Наказ МОЗ України № 996 від 22.11.2013 «Про затвердження Методичних рекомендацій щодо визначення вартості медичних послуг».

МАРКЕТИНГОВА ЦІНОВА ПОЛІТИКА ЯК ІНСТРУМЕНТ ПІДВИЩЕННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ ДІЯЛЬНОСТІ ПІДПРИЄМСТВА

Климова Г. Ю.,

магістрантка кафедри міжнародної економіки і маркетингу

Донецький національний технічний університет

м. Покровськ, Україна

Ефективність функціонування будь-якого підприємства залежить від зовнішніх, внутрішніх чинників та дальнього оточення, що визначають характер діяльності компанії. Обґрунтовано обрана цінова стратегія дозволяє підприємству повноцінно використовувати його ресурси задля отримання бажаної мети та позитивного фінансового результату. Пошук шляхів удосконалення маркетингової цінової політики з урахуванням специфіки компанії є запорукою її успішної діяльності.

Визначенням сутності та методів вибору маркетингової цінової політики займалися такі відомі вчені, як С. С. Гаркавенко, В. Г. Герасимчук, В. І. Коршунов, А. О. Старостіна, В. А. Полторак, Е. В. Ромат та ін. Однак, на сьогодні немає спільної думки щодо єдиного механізму вибору маркетингової цінової політики на підприємстві, що пояснює необхідність детального вивчення даного напрямку досліджень.

Метою роботи є дослідження сутності маркетингової цінової політики та пошук шляхів її вдосконалення.

Існує велика кількість визначення маркетингової цінової політики різними авторами. Так, дані тлумачення наведені у табл. 1.

Таблиця 1

Трактовки поняття «цінова політика»

Автор	Визначення
Волков О. І., Склярєнко В. К. [2, с. 225]	Найважливіша складова частина маркетингової політики, що полягає у встановленні (визначенні) цін, що забезпечують виживання фірми в ринкових умовах, і включає вибір методу ціноутворення, розробку цінової системи підприємства, вибір цінових ринкових стратегій та інші аспекти
Багієв Г. Л., Тарасевич В. М., Х. Анн [1, с. 295]	Елемент загальної маркетингової політики підприємства, за допомогою якого створюється і підтримується оптимальний рівень і структура ціни, змінюються в часі за товарами і ринками з метою досягнення максимально можливого успіху в тій чи іншій ринковій ситуації
Дугіна С. І. [4, с. 8]	Загальні принципи, яких дотримується компанія у сфері встановлення цін на свої товари чи послуги. Це один із найбільш важливих і гнучких інструментів маркетингу, що визначає обсяг продажів конкретного товару й формує уявлення про нього в очах споживачів
Тормоса Ю. Г. [6, с. 55]	Діяльність підприємства, спрямована на досягнення його головної мети за допомогою цін
Шемятихіна Л. Ю. [8, с. 84]	Поведінкова філософія та загальні засади діяльності, яких організація збирається дотримуватися в сфері встановлення цін на свої товари та послуги
Гаркавенко С. С. [3, с. 183]	Комплекс заходів щодо визначення цін, цінової стратегії і тактики, умов оплати, варіювання цінами залежно від позиції на ринку, стратегічних і тактичних цілей фірми
Наумов В. В. [5, с. 107]	Особлива область фінансових відносин, що виникають у організації з контрагентами: постачальниками і покупцями
Абакумова О. Г. [7, с. 148]	Цілі, яких підприємство збирається досягти за допомогою цін на свою продукцію

Тобто, можна зробити висновок, що найбільш узагальненим поняттям є наступне: «маркетингова цінова політика – це найбільш релевантна частина функціонування апарату управління підприємством в контексті формування доходів, яка полягає у виборі методу ціноутворення, розробці цінової системи підприємства, виборі цінових ринкових стратегій, адаптованих до ринкових умов, впливу чинників зовнішнього, внутрішнього середовища та дальнього оточення та специфіки його діяльності».

Дослідження тлумачень різних авторів дозволяє зробити висновок, що велика кількість визначень поняття «маркетингова цінова політика» має певну різноманітність ідей. Найбільш узагальненими серед

них є: складова маркетингу; принципи; діяльність підприємства; мистецтво; модель прийняття рішень; система уявлень; область фінансових відносин; бізнес-процес; цілі.

Тобто, дані підходи відрізняються вектором дослідження, який обрав автор в кожному конкретному випадку (розгляд досліджуваного питання з точки зору маркетингової, фінансової, психологічної компоненти, через ціноутворення, тощо).

Вибір маркетингової цінової політики підприємства визначається багатьма факторами, в контексті яких воно функціонує. Раціональне використання ресурсів, виробничих потужностей, систематичний моніторинг ринку та бізнес-одиниць конкурентного середовища через проведення SWOT-аналізу та інших методів дослідження дозволяє своєчасно реагувати на зміни та проводити відповідні корегувальні дії щодо нейтралізації чинників негативного впливу. Саме дані заходи дозволять максимізувати кінцевий фінансовий результат та підвищити ефективність діяльності підприємства в цілому.

Література:

1. Багиев Г. Л. Маркетинг / Г. Л. Багиев, В. М. Тарасевич, Х. Анн. – М. : Экономика, 2007. – 625 с.
2. Волков О. И. Экономика предприятия : курс лекций / О. И. Волков, В. К. Складенко. – М. : ИНФРА-М, 2006. – 280 с
3. Гаркавенко С. С. Маркетинг : підручник / С. С. Гаркавенко. – К. : Лібра, 2002. – 248 с.
4. Дугіна С. І. Маркетингова цінова політика : навч. посіб. / С. І. Дугіна. – К. : КНЕУ, 2005. – 393 с.
5. Наумов В. В. Ценообразование / В. В. Наумов. – М. : МИЭМП, 2010. – 190 с.

6. Тормоса Ю. Г. Ціни та цінова політика : навч.-метод. посіб. для самост. вивч. дисц. / Ю. Г. Тормоса. – К. : КНЕУ, 2003. – 91 с
7. Цены и ценообразование : конспект лекций / О. Г. Абакумова. – М. : Приор-издат, 2007. – 192 с.
8. Шемятихина Л. Ю. Маркетинг : учебно-методический комплекс / Л. Ю. Шемятихина. – Екатеринбург : ГОУ ВПО «Урал. гос. пед. ун-т», 2006. – 208 с.

ГРАНИЧНІ УМОВИ У ФІНАНСОВИХ МОДЕЛЯХ

Янішевський В. С.,

кандидат фізико-математичних наук, доцент,

доцент кафедри технологій управління

Національний університет «Львівська політехніка»

м. Львів, Україна

З того часу як Башельє, а значно пізніше Блек і Шоулз отримали формули для оцінки вартості опціонів [1; 2], відбувся значний розвиток у стохастичному фінансовому моделюванні. У моделі Башельє, як і у моделі геометричного броунівського руху волатильність є сталою, тому значна кількість моделей присвячена стохастичній динаміці волатильності активу. У моделі Гестона [1; 2] волатильність описується стохастичним процесом Феллера, в ряді інших процесом Орнштейна-Уленбека [3]. Важливий напрямок стохастичного моделювання пов'язаний з описом процентних ставок, побудовою часової структури дохідності облігацій [1; 2; 4]. Найбільш відомі серед них – моделі: Мертон (еквівалентна моделі Башельє), Васічека (еквівалентна моделі Орнштейна-Уленбека), Кокса-Інгерсолла-Росса (еквівалентна процесу Феллера) та ряд інших [1].

Подібно як і для моделі Башельє, випадкова змінна моделі Мертона набуває від'ємних значень, що не узгоджується зі змістом процентної ставки. В таких випадках виникає задача обмеження допустимої області визначення змінних.

Досягнути цього можна за допомогою додаткових зовнішніх граничних умов для стохастичних рівнянь. Граничні умови зручніше застосовувати не у випадку стохастичних рівнянь типу (1), а для рівняння Фоккера-Планка для густини умовної ймовірності, що відповідає стохастичному рівнянню.

Розглянемо стохастичне рівняння динаміки ціни фінансового активу вигляду:

$$dS = \mu(S) dt + \sigma(S) dW(t) \quad (1)$$

Тут $\mu(S)$ – визначає дрейф ціни, $\sigma(S)$ – визначає її дисперсію (волатильність), які можуть залежати також від змінної моделі. Величина $dW(t)$, у рівнянні (1) задає стандартний вінерівський процес [1; 5], який визначаються характеристиками: $\langle dW(t) \rangle = 0$, $\langle dW(t)^2 \rangle = dt$, де усереднення проводиться за всіма можливими реалізаціями вінерівського процесу.

Стохастичному рівнянню (1) відповідає рівняння Фоккера-Планка [1; 5; 6] для густини ймовірності $P(S, t)$

$$\frac{\partial P(S, t)}{\partial t} + \frac{\partial \mu(S) P(S, t)}{\partial S} - \frac{1}{2} \frac{\partial^2 \sigma^2(S) P(S, t)}{\partial S^2} = 0. \quad (2)$$

Рівнянню (2) задовольняє також густина умовної ймовірності $\Pi(S, t, S_0)$:

$$P(S, t) = \int_D \Pi(S, t, S_0) P(S_0) dS_0 \quad (3)$$

Інтегрування у (3) відбувається в області визначення змінної S . Рівняння (2) можна записати також у вигляді збереження потоку ймовірності $J(S, t)$

$$\frac{\partial P(S, t)}{\partial t} + \frac{\partial J(S, t)}{\partial S} = 0 \quad (4)$$

де $J(S, t)$ визначається виразом

$$J(S, t) = \mu(S)P(S, t) - \frac{1}{2} \frac{\partial \sigma^2(S)P(S, t)}{\partial S} \quad (5)$$

З умови нормування ймовірності випливає, що потік ймовірності на границях області визначення змінної дорівнює нулю. В результаті пошук розв'язків моделі (1), які обмежені границею G , здійснюється за умови рівності нулю потоку $J(S_G, t) = 0$ на цій границі. Виконуючи у рівнянні $J(S_G, t) = 0$ заміну

$$P(S, t) = \exp(\varphi(S)) P_v(S, t), \quad \varphi(S) = 2 \int \frac{(A(S) - B(S)B'(S))}{B(S)^2} dS \quad (6)$$

для функції $P_v(S, t)$ знайдемо, що на границі G виконуватиметься умова Неймана $\partial_S P_v(S_G, t) = 0$. У свою чергу для побудови розв'язків $P_v(S, t)$ зручно використати методи розвинуті у задачах математичної фізики [7; 8].

Модель Башельє з обмеженням ($S > 0$)

Стохастична динаміка ціни акції у моделі Башельє [1] задається рівнянням:

$$dS = \mu dt + \sigma dW(t) \quad (7)$$

де μ , σ – сталі величини.

Стохастичне рівняння (7) має наступний розв'язок [1]:

$$S(t) = S_0 + \mu t + \sigma W(t) \quad (8)$$

де S_0 – значення ціни акції в момент часу $t=0$, вважається також, що $W(0) = 0$. Очевидно змінна $S(t)$ у (8) може набувати значень на всій множині дійсних чисел $S(t) \in R$. На основі розв'язку (8) знайдемо густину умовної ймовірності розподілу випадкової величини S

$$\Pi(S, t, S_0) = \frac{1}{\sqrt{2\pi\sigma^2 t}} \exp\left(-\frac{1}{2} \frac{(S - S_0 - \mu t)^2}{\sigma^2 t}\right) \quad (9)$$

Тоді на основі $\Pi(S, t, S_0)$ та зв'язку заданого у формулі (6) знайдемо розв'язок $\Pi_v(S, t, S_0)$:

$$\begin{aligned} \Pi_v(S, t, S_0) &= \exp\left(-\frac{2\mu S}{\sigma^2}\right) \Pi(S, t, S_0) \exp\left(\frac{2\mu S_0}{\sigma^2}\right), \\ \Pi_v(S, t, S_0) &= \frac{1}{\sqrt{2\pi\sigma^2 t}} \exp\left(-\frac{(S - S_0 + \mu t)^2}{2\sigma^2 t}\right) \end{aligned} \quad (10)$$

Як ми вказували раніше, для основі $\Pi_v(S, t, S_0)$ необхідно побудувати розв'язок з граничною умовою Неймана в точці $S = 0$. Тоді розв'язок $\Pi(S, t, S_0)$ отриманий на основі зв'язку (10) буде задовольняти нульовому потоку в точці $S = 0$.

Для безпосереднього застосування методу побудови розв'язку з граничною умовою Неймана знайдемо перетворення Лапласа за часовою змінною від $\Pi_v(S, t, S_0)$

$$K_v(S, s, S_0) = \int_0^{\infty} \Pi_v(S, t, S_0) e^{-st} dt \quad (11)$$

Безпосереднім інтегруванням у (11) отримаємо зображення Лапласа $K_v(S, s, S_0)$

$$K_v(S, s, S_0) = \begin{cases} \exp\left((S - S_0) \frac{\sqrt{\mu^2 + 2s\sigma^2 - \mu}}{\sigma^2}\right), & S < S_0; \\ \exp\left(-(S - S_0) \frac{\sqrt{\mu^2 + 2s\sigma^2 + \mu}}{\sigma^2}\right), & S > S_0. \end{cases} \quad (12)$$

Далі на основі знайденого зображення побудуємо функцію $K_v^N(S, s, S_0)$, що задовольняє умові Неймана у точці $S = 0$. Загальний спосіб побудови таких розв'язків для функцій Гріна рівняння Шредінгера розглянутий у [7; 8]. Як відомо, рівняння Шредінгера зводиться до рівняння Фоккера-Планка введенням уявного часу, тому результати отримані для функцій Гріна легко переносяться на випадок густини умовної ймовірності [5; 6].

Таким чином шукана функція $K_v^N(S, s, S_0)$ буде сумою вихідної $K_v(S, s, S_0)$ та складової побудованої за певним правилом на основі $K_v(S, s, S_0)$:

$$K_v^N(S, s, S_0) = K_v(S, s, S_0) - \Delta K_v(S, s, S_0), \quad (13)$$

$$\Delta K_v(S, s, S_0) = \frac{\partial K_{v, S_0}(S, s, 0) \partial K_{v, S}(0, s, S_0)}{\partial^2 K_{v, S_0, S}(0, s, 0)} \quad (14)$$

У чисельнику формули (14) присутні похідні першого порядку за S і S_0 в точках $S, S_0 = 0$, у знаменнику – похідна другого порядку за S і

S_0 в точках $S, S_0 = 0$. Тоді зображення Лапласа $K^J(S, s, S_0)$ знайдено на основі $K_v^N(S, s, S_0)$

$$K^J(S, s, S_0) = \exp\left(\frac{2\mu S}{\sigma^2}\right) K_v^N(S, s, S_0) \exp\left(-\frac{2\mu S_0}{\sigma^2}\right) \quad (15)$$

задовольняє умову рівності нулю потоку ймовірності в точці $S = 0$.

Здійснюючи обернене перетворення Лапласа [9] для $K^J(S, s, S_0)$ (15), отримаємо густину умовної ймовірності для моделі Башельє задану на півосі

$$\begin{aligned} \Pi^J(S, t, S_0) = & \frac{1}{\sqrt{2\pi\sigma^2 t}} \left(\exp\left(-\frac{(S - S_0 - \mu t)^2}{2\sigma^2 t}\right) + \exp\left(-\frac{2\mu}{\sigma^2} S_0\right) \exp\left(-\frac{(S + S_0 - \mu t)^2}{2\sigma^2 t}\right) \right) - \\ & - \frac{2\mu}{\sigma^2} \exp\left(\frac{2\mu}{\sigma^2} S_0\right) \left(1 - N\left(\frac{S + S_0 + \mu t}{\sigma\sqrt{t}}\right) \right). \end{aligned} \quad (16)$$

Тут означено інтегральну функцію нормального розподілу

$$N(z) = \frac{1}{\sqrt{2\pi}} \int_{-\infty}^z \exp\left(-\frac{x^2}{2}\right) dx$$

Таким чином, формула (16) дає розв'язок поставленої задачі – визначає густину умовної ймовірності в моделі Башельє для додатних значень випадкової змінної. Знайдена $\Pi^J(S, t, S_0)$ дозволяє визначити, зокрема, ціну європейського опціону кол. Як відомо [1], ціна опціону дорівнює дисконтованому за безризиковою ставкою r (у формулі (16) слід здійснити заміну $\mu \rightarrow r$) середньому від платіжної функції:

$$C^J(T) = \exp(-rT) \int_0^{\infty} \Pi^J(S, T, S_0) (S - K)^+ dS \quad (17)$$

Тут позначена платіжна функція:

$$(S - K)^+ = \begin{cases} (S - K), & S > K; \\ 0, & S < K, \end{cases} \quad (18)$$

де K – страйк ціна.

В результаті інтегрування для моделі Башельє на півосі отримаємо формулу для ціни опціону:

$$C^J(T) = C_0(T) + \Delta C(T),$$

$$C_0(T) = e^{-rT} \left(\sqrt{\frac{T}{2\pi}} \sigma \exp\left(\frac{(S_0 - K + rT)^2}{2T\sigma^2}\right) + (S_0 - K + rT) N\left(\frac{S_0 - K + rT}{\sqrt{T}\sigma}\right) \right),$$

$$\Delta C(T) = \frac{\sigma^2}{2r} e^{-rT} \left[\exp\left(-\frac{2rS_0}{\sigma^2}\right) \left(1 - N\left(\frac{S_0 + K - rT}{\sqrt{T}\sigma}\right)\right) - \exp\left(\frac{2rK}{\sigma^2}\right) \left(1 - N\left(\frac{S_0 + K + rT}{\sqrt{T}\sigma}\right)\right) \right]. \quad (19)$$

Тут через $C_0(T)$ позначена відома формула Башельє для європейського опціону кол [1], доданок $\Delta C(T)$ зумовлений обмеженням моделі Башельє на піввісь. Можна показати, що $\Delta C(T) > 0$, тобто ціна опціону зростає. Серед особливостей доданку $\Delta C(T)$ виділимо його залежність від ціни S_0 також у випадку $K = S_0$, в той час як для стандартної моделі Башельє $C_0(T)$ така залежність відсутня.

Література:

1. Ширяев А. Н. Основы стохастической финансовой математики : В 2 т. Т. 1 : Факты, модели. М.: МЦНМО, 2016. 440 с.
2. John C. Hull. Options, futures, and other derivatives / John C. Hull. – New York: Pearson Education, 2018. – 868 p.
3. Sergii Kuchuk-Iatsenko. Option pricing in the model with stochastic volatility driven by Ornstein–Uhlenbeck process. Simulation / Sergii Kuchuk-Iatsenko, Yuliya Mishura // Modern Stochastics: Theory and Applications. – 2015. – no. 2. – P. 355-369.
4. P. Wilmott. Derivatives. The Theory and Practice of Financial Engineering / P. Wilmott. – John Wiley & Sons, Chichester, 1998. – 739 p.
5. Гардинер К. В. Стохастические методы в естественных науках / Гардинер К. В. [Пер. с англ.] – М.: Мир, 1986. – 526 с.
6. H. Risken. The Fokker-Planck Equation – Methods of Solution and Applications / H. Risken [second edition] – Berlin: Springer-Verlag, 1989. – 472 p.
7. Grosche C. δ -function perturbations and boundary problems by path integration. Annalen der Physik, 1993, vol.2(6), p.557-589.
8. C. Grosche and F. Steiner: Table of Feynman Path Integrals; to appear in Springer Tracts in Modern Physics, 1998. – 449 p.
9. Prudnikov A. P., Brychkov Yu. A., Marichev O. I. Integrals and Series, Volume 5: Inverse Laplace Transforms / Prudnikov A. P. – New York: Gordon and Breach Science Publishers, 1992. – 619 p.

ПЕДАГОГІЧНІ НАУКИ

ОСОБЛИВОСТІ НАВЧАННЯ ПЕРЕКЛАДУ ПАТЕНТНОЇ ДОКУМЕНТАЦІЇ СТУДЕНТІВ ТЕХНІЧНИХ СПЕЦІАЛЬНОСТЕЙ

Аношкова Т. А.,

викладач кафедри англійської мови технічного спрямування № 1

Національний технічний університет України

«Київський політехнічний інститут

імені Ігоря Сікорського»

м. Київ, Україна

У вік глобалізації, стирання кордонів між країнами та націями, збільшення кількості міжнародних компаній та програм обміну досвідом, знання іноземної мови та володіння навиками двостороннього перекладу є невід'ємною складовою. Навчання перекладу є надзвичайно складною та відповідальною справою.

Патент є особливим типом науково-технічної документації. Патент не лише має чітко визначену структуру, яка визначається чинними стандартами кожної окремої країни, а і несе в собі юридичну відповідальність за авторські права та розкриття суті винаходу [1, с. 5].

Враховуючи вищезгадані особливості цього типу науково-технічної документації варто зазначити, що правильний переклад патентної документації є надзвичайно важливим. Саме тому, навчання перекладу патентної документації слід приділяти особливу увагу у викладанні курсу англійської мови для студентів технічних спеціальностей.

Вивченню особливостей перекладу патентної документації приділяли увагу такі вітчизняні та зарубіжні вчені, як В. Карабан, Б.

Клімзо, Д. Маленова та І. Мелешко. Однак, особливості навчання перекладу патентів студентів технічних спеціальностей варто дослідити більш детально.

При навчанні перекладу патентних документів можна виділити наступні етапи:

1) Вивчення структури патенту. Переклад патенту повинен відповідати прийнятій у кожній країні структурі. Серед англomовних патентів переважають два типи: американські та британські патенти. Правила опису суті винаходу в них можуть відрізнятися від українських. Саме тому, щоб орієнтуватися у всіх тонкощах опису винаходу, необхідно знати призначення та особливості (як лінгвістичні, так і юридичні) кожного розділу структури опису винаходу [2, с. 178].

2) Вивчення лексичних особливостей патентів. До мовних особливостей опису винаходу відносяться: присутність штампів та кліше; вживання великої кількості синонімів; використання багатозначних слів; широке вживання архаїзмів та канцеляризмів; вживання граматичних конструкцій від першої особи однини [3, с. 22].

3) Вивчення граматичних особливостей науково-технічної документації. Основною задачею викладача у навчанні граматичних особливостей перекладу є роз'яснення базових граматичних конструкцій (пасивного стану, герундіальних, дієприкметникових та дієприслівникових конструкцій, особливостей перекладу складних іменників, навчання основним перекладацьким прийомам [1, с. 10]) та підкріплення теоретичного матеріалу системою вправ на закріплення певних прийомів перекладу.

Для закріплення теоретичної інформації викладач повинен розробити систему вправ, які можуть бути ілюстративними, або ж креативними [4]. Можна виділити наступні системи вправ:

- Вивчення англомовної та вітчизняної патентної документації. Проведення порівняльної характеристики двох документів. Самостійний переклад патенту зі словником.
- Переклад окремих граматичних та лексичних конструкцій, які можуть викликати труднощі для розуміння тексту патенту.
- Написання англомовного патенту на основі існуючого україномовного патентного документу.

Отже, для здійснення перекладу патентів на високому рівні студент повинен добре володіти не лише іноземною, а й рідною мовою, мати глибокі знання спеціальної термінології, до якої відноситься сам текст патенту, та володіти різними видами перекладу.

Література:

1. Карабан В. І. Переклад англійської наукової і технічної літератури: граматичні труднощі, лексичні, термінологічні та жанрово-стилістичні проблеми / В'ячеслав Іванович Карабан. – Вінниця: Нова книга, 2002. – 564 с.
2. Климзо Б. Н. Ремесло технического переводчика. Об английском языке, переводе и переводчиках научно-технической литературы / Борис Николаевич Климзо. – Москва: Ремесло технического переводчика. Об английском языке, переводе и переводчиках научно-технической литературы, 2006. – 509 с. – (2).
3. Маленова Д. Е. Перевод патентов США и Великобритании: от теории к практике / Д. Е. Маленова, А. Л. Матвеева. – Омск: Изд-во Ом. гос. ун-та, 2008. – 144 с.
4. Мелешко І. В. Навчання технічному перекладу [Електронний ресурс] / І. В. Мелешко. – 2013. – Режим доступу до ресурсу: <http://www.kamts1.kpi.ua/ru/node/919>.

POWERPOINT PRESENTATIONS IN TEACHING AND LEARNING LANGUAGES

Volkova O. A.,

*Senior lecturer of the Department
of the English Language of Technical Orientation
National Technical University of Ukraine
“Igor Sikorsky Kyiv Polytechnic Institute”
Kyiv, Ukraine*

Oral PowerPoint presentations are a common feature of public speaking. They are used at conferences, exhibitions, in educational institutions and organizations. At conferences and exhibitions, presentations provide an opportunity to acquaint participants with the results of new research and achievements in various fields of science and technology. In companies, they are used to present the achievements of the organization or its individual employees, to familiarize them with the action plan, various activities or products advertising [3, p. 117]. In educational institutions, teachers not only use PowerPoint presentations themselves to optimize the teaching and learning processes explaining the new material, accompanying verbal communication in lessons and lectures, but also teach students how to prepare and give presentations.

Presentations refer to multimedia teaching aids and, in contrast to verbal methods used to present the educational material, they make it possible to simultaneously activate several sensory organs of a person transmitting information through different receptors and influencing long-term memory that result in the complete acquisition of new knowledge.

Teachers have the opportunity to make their explanation or presentation more accessible with the help of an illustrative media material:

photographs, videos, texts, etc. Media competent teachers can develop lessons with the presentation of material in PowerPoint, taking students' individual characteristics and level of knowledge into account. Thus, due to the ability to focus each student's attention on the material studied, increasing interest in listening and improving the perception of information, the overall effectiveness of learning a foreign language is increased.

In the educational process, teaching students a foreign language, a multimedia presentation is part of a multimedia project, one of its stages includes the preparation and use of electronic slides in the PowerPoint program during the prepared talk. The prepared talk with the presentation of the material in the form of a slide show helps students to overcome the language barrier and gain self-confidence, reduces their stress levels and eliminates psychological difficulties that may arise when they are presenting their reports in a foreign language in front of an audience.

A presentation requires careful preparation of a student that includes:

- the choice of a topic;
- the selection of materials;
- the consideration and structuring of the report;
- the selection of illustrative visual materials;
- the rehearsing of the presentation;
- the preparation for answers to possible questions [3, p. 118].

A rehearsal can be held in the classroom in small groups. However, before rehearsing, the teacher should clearly define and discuss with students the criteria for evaluating the presentation [1, p. 351]. As a rule, these criteria overlap with the criteria for assessing oral speech and cover three main aspects: the quality of the content of the topic studied, the quality of the presentation of this topic and the use of speech, namely [2, p. 22, 55]:

- the relevance of the contents of the report and its conformity to the objectives.

- the cohesion of the speech, consistency, and coherence of the presented material, a clear structure, and a proper division into semantic units.
- the use of lexical units and grammatical structures that correspond to the set task and the required level of proficiency in a foreign language.
- the style of the report is appropriate to the task, the correct selection of lexical units, the unity of the style of the report.
- proper pronunciation and accurate use of stress, rhythm, and intonation during the oral presentation.

The presentation can be divided conventionally into two parts: a prepared report and oral communication with the audience. Oral answers to questions show the speaker's ability to understand a spoken language and quickly, spontaneously respond to questions. Thus, all students take an active part in the lesson, acting either as an active listener or as a speaker.

The presentation can perform an important function in the development of the student's oral speech. The formation of literate oral speech in a foreign language is a multicomponent process, including the ability to pronounce phonemes, phrases, and sentences correctly with appropriate stress and intonation, the ability to express thoughts clearly and intelligibly. In addition, the literacy of oral speech is determined by the ability to use the appropriate style of presentation according to the situation [1, p. 343].

Thus, the use of oral PowerPoint presentations makes the teaching and learning process much more effective due to the availability of information, the full use of visual aids, psychological comfort and, as a result, and increases motivation to learn. It also helps to organize the educational and cognitive activity of students on a qualitatively new level by simulating real professional conditions and to qualitatively prepare them for speaking at scientific conferences and exhibitions held in English.

References:

1. Jeremy Harmer. The Practice of English Language Teaching. – Pearson Education Limited 2007 – 448 pp.
2. Програма з англійської мови для професійного спілкування. Колектив авторів: Г. Є. Бакаєва, О. А. Борисенко, І. І. Зуєнок, В. О. Іваніщева, Л. Й. Клименко, Т. І. Козимирська, С. І. Кострицька, Т. І. Скрипник, Н. Ю. Тодорова, А. О. Ходцева. – К.: Ленвіт, 2005 – 119 с.
3. Шевчук С. В. Ділове мовлення для державних службовців: Навч. Посібник – 4-те вид., виправ. і доповн. – К.: Алерта, 2012. – 428 с.

ІНТЕГРАТИВНИЙ ПІДХІД ЯК УМОВА ПІДГОТОВКИ КОНКУРЕНТОЗДАТНОГО ФАХІВЦЯ ІНФОРМАЦІЙНОЇ, БІБЛІОТЕЧНОЇ ТА АРХІВНОЇ СПРАВИ

Гузій І. С.,

аспірант кафедри педагогіки та соціального управління

Національний університет «Львівська політехніка»

м. Львів, Україна

Сьогодні вимоги до сучасного фахівця передбачають його високу продуктивність, мобільність, здатність адаптуватися до сучасних умов та вимог функціонування галузі. Посилюється актуальність спрямованості освітнього процесу на формування конкурентоздатних майбутніх фахівців інформаційної, бібліотечної та архівної справи у ЗВО. Суспільство прискороного отримання інформації наголошує на беззаперечних вигодах людства від масового, поверхового поширення освіти, нерідко забуваючи при цьому про не менш вагомі негативи та втрати, якими супроводжується цей процес.

Система вищої освіти України «нині модернізується на основі європейських освітніх стандартів: академічної мобільності і доброчесності, міжгалузевих компетентностей випускника, уніфікації, єдності змісту та форм, освітньо-наукового забезпечення мобільності трудових ресурсів, формування їх здатності до постійної самоосвіти, фахового зростання випускника» [1, с. 263].

Вирішувати проблеми упорядкування діяльності з документами на підприємствах різної форми власності в Україні покликані фахівці інформаційної, бібліотечної та архівної справи.

Теоретичною основою для уточнення суті поняття «конкурентоздатність майбутнього фахівця інформаційної, бібліотечної та архівної справи» слугують різноаспектні дослідження щодо вирішення концептуальних проблем філософії освіти й професійної педагогіки, представлені науковими доробками вітчизняних і зарубіжних учених [В. Андрущенко, С. Батишев, Дж. Равен та ін.). Сутність інтеграції досліджували В. Безрукова, С. Гончаренко, Р. Гуревич, Ю. Козловський, Д. Коломієць, В. Ільченко, С. Клепко, Т. Стахмич та ін. Аналіз останніх наукових досліджень щодо підготовки майбутнього фахівця інформаційної, бібліотечної та архівної справи свідчить, що науковці значну увагу приділяють проблемі вдосконалення його професійної компетентності. Різні аспекти розвитку інформаційної, бібліотечної та архівної справи були предметом розгляду А. Кисельової, І. Матяш, О. Музичук, К. Селеверстової та ін.

На основі узагальнення поглядів дослідників щодо формулювання умов формування конкурентоздатності майбутніх фахівців в освітніх установах встановлено, що характер визначених чинників передбачає результативні зміни в освітньому середовищі, у процесі професійної підготовки, у самосвідомості студентів тощо.

Сфера майбутньої професійної діяльності фахівця інформаційної, бібліотечної та архівної справи характеризується наданням робочих місць в державному та приватному секторах у галузі інформаційної, бібліотечної та архівної справи, зокрема: менеджмент інформаційних продуктів та послуг, управління інформацією, PR-технології, керування спільнотами, адміністративний менеджмент, державне управління, інформаційний консалтинг, data-менеджмент. Це передбачає здатність вирішувати складні спеціалізовані завдання та практичні проблеми під час професійної діяльності у галузі інформаційної, бібліотечної та архівної справи або у процесі навчання, що передбачає застосування теорій та методів інформаційної, бібліотечної та архівної справи і характеризується комплексністю та невизначеністю умов [3]. У той же час, кожен випускник має бути конкурентоздатним фахівцем по відношенню до обраного виду професійної діяльності, забезпечувати конкурентоспроможність продукції у межах виробництва.

Здатність вирішувати складні спеціалізовані завдання та практичні проблеми під час професійної діяльності у галузі інформаційної, бібліотечної та архівної справи або у процесі навчання, що передбачає застосування теорій та методів інформаційної, бібліотечної та архівної справи і характеризується комплексністю та невизначеністю умов [3], формується завдяки сформованості здатності до цієї діяльності (як психологічна якість), та до структурних складових метапрофесійних якостей слід віднести й конкурентоздатність, яка функціонально уможливить якісне виконання професійних функцій через максимальну реалізацію власних можливостей задля самореалізації.

Провідну роль в формуванні змісту підготовки конкурентоздатного фахівця, зокрема інформаційної, бібліотечної та архівної справи, відграють інтеграційні процеси. Як зазначає Ю. Козловський «якість засвоєння знань залежить від ступеня їх

інтегрованості». Наприклад, об'єктами інтеграції знань можуть виступати поняття, теми, навчальні курси. В сучасній педагогічній практиці спостерігаються численні спроби інтеграції цілих масивів знань (два-три навчальні предмети в один, трансформація гібридних наук у навчальні курси тощо). Основною і базовою вже ж таки повинна бути інтеграція понять [2, с. 107].

Набір існуючих фахових компетенцій майбутніх фахівців інформаційної, бібліотечної та архівної справи доцільно було би доповнити умінням інтегрувати інформацію та згортати масиви знань на засадах науково обґрунтованого інтегративного підходу.

Прагнення майбутнього фахівця інформаційної, бібліотечної та архівної справи до максимального розширення власних можливостей з метою самореалізації на особистісному, професійному й соціальному рівнях передбачає: набуття студентом професійних компетентностей в умовах навчання у вищому навчальному закладі; саморозвиток шляхом самостійного пізнання знань, необхідних у межах обраної спеціальності; становлення як представника певної професійної спільноти, поступове «входження» у соціальну роль інформаційної, бібліотечної та архівної справи, здатного здійснювати продуктивну діяльність у професійній сфері й, відповідно, зростати як професіонал у конкретному соціальному середовищі.

У зв'язку з цим формування конкурентоздатності майбутнього фахівця інформаційної, бібліотечної та архівної справи, що обмежується умовами ЗВО, є недостатнім, епізодичним середовищем для безперервного розвитку конкурентоздатності. Розширення середовища для формування конкурентоздатності майбутнього фахівця інформаційної, бібліотечної та архівної справи зумовлюється необхідністю у набутті особистістю соціального досвіду, вимог, що пред'являються професією до фахівця конкретної галузі.

Література:

1. Астахова В. Освіта безперервна / В. Астахова // Соціологічна енциклопедія. – Київ, 2008. – С. 263-264.
2. Козловський Ю. М. Професійна інтегродогія в системі наук про освіту // Педагогічний альманах : збірник наукових праць / редкол. В. В. Кузьменко (голова) і ін. – Херсон : КВНЗ «Херсонська академія неперервної освіти», 2017. – Випуск 34. – С.108-113
3. Стахмич Т. М. Інтегрований підхід до підготовки кваліфікованих робітників кулінарного профілю в професійно-технічних навчальних закладах: дис. на здоб. наук. ступ. канд. пед. наук: 13.00.04 – теорія і методика професійної освіти / Стахмич Тамара Миколаївна. – Вінниця – 2011. с. 251

ПРІОРИТЕТНІ НАПРЯМКИ ВИХОВНОЇ РОБОТИ В УМАНСЬКОМУ ДЕРЖАВНОМУ ПЕДАГОГІЧНОМУ УНІВЕРСИТЕТІ ІМЕНІ ПАВЛА ТИЧИНИ

Добридень А. В.,

кандидат педагогічних наук, доцент,

доцент кафедри виховних технологій та педагогічної творчості

Уманський державний педагогічний

університет імені Павла Тичини

м. Умань, Україна

Проблема виховання майбутніх фахівців із вищою освітою на сьогоднішній день набуває особливої актуальності. Заклади вищої педагогічної освіти за своїм статусом зобов'язані професійно готувати не

тільки дипломованих фахівців, а й виховувати різнобічно розвинених громадян.

Сьогодні Українська держава та її громадяни стають безпосередніми учасниками процесів, які мають надзвичайно велике значення для подальшого визначення, першою чергою, своєї долі, долі своїх сусідів, подальшого світового порядку на планеті. В сучасних важких і болісних ситуаціях викликів та загроз і водночас великих перспектив розвитку, кардинальних змін у політиці, економіці, соціальній сфері пріоритетним завданням суспільного поступу, поряд з забезпеченням своєї суверенності й територіальної цілісності, пошуками шляхів для інтегрування в європейське співтовариство, є визначення нової стратегії виховання як багатокomпонентної та багатовекторної системи, яка великою мірою формує майбутній розвиток Української держави [1, с. 1].

В Уманському державному педагогічному університеті імені Павла Тичини виховна робота координується Центром культури і дозвілля «Гаудеамус» начальник відділу – Гекалюк Людмила Юрївна.

Основним завданням Центру є створення умов для формування і задоволення культурних запитів, духовних потреб, розвитку ініціативи і реалізації творчого потенціалу студентів і працівників університету у сфері виховання та дозвілля, здійснення рекламно-інформаційної діяльності та презентації університету в засобах масової інформації, на міжнародних та всеукраїнських виставках тощо.

Основними напрямками роботи прес-центру є:

- забезпечення інформаційного супроводу загально-університетських заходів;
- висвітлення на офіційному веб-сайті інформації щодо життєдіяльності університету та його структурних підрозділів;
- висвітлення в засобах масової інформації заходів, які проводяться в університеті;

- презентація університету на міжнародних та всеукраїнських виставках;
- створення позитивного іміджу університету шляхом інформування громадськості міста та регіону про важливі події у житті університету, досягнення у науковій, освітній та культурній діяльності співробітників і студентів.

Культурно-дозвілєва діяльність працівників Центру «Гаудеамус» спрямована на:

1. Підвищення якості виховного процесу та створення сприятливих умов для розвитку особистості, творчої самореалізації студентства.
2. Забезпечення змістовного дозвілля та розвиток мистецьких здібностей студентської молоді.
3. Створення умов для ефективного розвитку студентського самоврядування та безпосередньої участі студентів у формуванні та реалізації молодіжної політики.
4. Забезпечення духовного, культурного, художньо-естетичного, інтелектуального та фізичного розвитку студентів.
5. Здійснення психологічної підтримки особистості студентів та професорсько-викладацького складу.
6. Пропаганду української та світової культури і мистецтва засобами культурно-просвітницьких заходів (концертів, фестивалів, акцій, тематичних вечорів, зустрічей тощо).
7. Вивчення запитів студентської молоді і створення необхідних умов її повноцінного соціально-культурного становлення та розвитку.
8. Забезпечення умов для створення у студентському колективі соціально-психологічного клімату, сприятливого для формування освіченої та гармонійно розвиненої особистості, самовиховання та самоутвердження студентів, реалізації талантів та здібностей молоді.
9. Виховання гармонійно розвиненої, соціально активної й національно свідомої особистості.

10. Участь у культурно-мистецькому житті міста, області, України [2].

З метою якісної реалізації поставлених завдань при Центрі «Гаудеамус» працюють загально-університетські творчі колективи: український народний хор «Кобзар», ансамбль народного танцю «Яворина», ансамбль сучасного танцю «Візаві», ансамбль «Музичні візерунки», інструментальний ансамбль «Акварелі», фольклорний колектив «Софія», жіночий академічний хор «Юність», чоловіче вокальне тріо «Гонта», студентський театр драми і комедії (режисер Наталія Алексеєва), літературна студія імені Миколи Бажана, Інструментальний дует «Ренесанс», Народний аматорський колектив профспілок України гітарний дует «Містерія», Інструментальне тріо баяністів «Serbian star», Спортклуб (керівник Володимир Щербина), Народний аматорський хореографічний колектив профспілок України «Inspiration» тощо [2].

Мистецькі студії та художні колективи є міцним фундаментом будь-якого творчого проекту університету. Так, на факультетах діють різні гуртки, клуби за інтересами, студії дозвілля, інші малі форми і жанри (солісти, дуети, декламатори) тощо – їх всього 70. Дванадцяти із творчих колективів присвоєно почесне звання «народний».

У художніх колективах студенти вдосконалюють свою творчу майстерність, здобувають навички публічних виступів, вивчають основи педагогічної майстерності, знайомляться з особливостями роботи у творчому колективі. Учасники колективів беруть активну участь в університетських, міських та регіональних культурно-мистецьких заходах, гідно представляють Уманський державний педагогічний університет імені Павла Тичини на всеукраїнському та міжнародному рівнях. Більшість художніх колективів вже має свою славу історію.

Таким чином, організація культурно-дозвіллевої роботи Центру культури і дозвілля «Гаудеамус» є чіткою та злагодженою, що дає

можливість досягти досить високого рівня в організації виховної роботи в Уманському державному педагогічному університеті імені Павла Тичини.

Література:

1. Концепція національно-патріотичного виховання дітей та молоді / Електронний ресурс: http://osvita.ua/legislation/Ser_osv/47154/
2. Офіційний сайт Уманського державного педагогічного університету імені Павла Тичини / Електронний ресурс: <https://udpu.edu.ua/>

ХМАРНІ ТЕХНОЛОГІЇ ЯК ЗАСІБ АКТИВІЗАЦІЇ НАВЧАЛЬНО-ПІЗНАВАЛЬНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ МАЙБУТНІХ ВЧИТЕЛІВ

Лєдок М. В.,

магістрантка кафедри інформатики

Комунальний заклад «Харківська гуманітарно-педагогічна академія»

Харківської обласної ради

м. Харків, Україна

Хміль Н. А.,

кандидат педагогічних наук, доцент,

завідувач кафедри інформатики

Комунальний заклад «Харківська гуманітарно-педагогічна академія»

Харківської обласної ради

м. Харків, Україна

Галузь освіти переживає переламний момент, який супроводжується переорієнтацією вищої школи у відкриту систему освіти.

Наразі стан інформатизації суспільства досягнув того, що інновації буквально заповнили усі сфери життєдіяльності: темпи оновлення технологій вражають і змушують наукову спільноту миттєво реагувати на виклики сьогодення. Приєднання України до Болонської системи освіти зумовило її докорінну модернізацію у бік інформатизації освітнього простору.

Новітні технології пронизують усі рівні і аспекти педагогічної діяльності від застосування інформаційних технологій навчання під час викладання певної дисципліни до впровадження систем управління вищим навчальним закладом. Серед них чинне місце посідають хмарні технології, які поступово проникають у вітчизняну систему освіти.

Питання впровадження хмарних технологій в освітній процес були висвітлені у наукових доробках вітчизняних науковців: В. Бикова, Л. Калініної, С. Литвинової, Н. Морзе, А. Манако, В. Монахова, О. Співаковського, О. Спіріна, А. Стрюка, Т. Пушкарьової, М. Шишкіної, Т. Червякової та інших.

Мета доповіді полягає у визначенні ролі хмарних технологій у процесі активізації навчально-пізнавальної діяльності майбутніх вчителів.

Сьогодні хмарні технології знаходять активне застосування у всіх розвинених країнах, забезпечуючи принципово нові, економічно ефективні можливості для управління, освіти і наукових досліджень. Вони можуть бути використані в управлінні закладом вищої освіти, навчальному процесі, для створення ефективних інструментів організації науково-дослідницької діяльності як в масштабах вишу, так і на міжвузівському рівні.

Хмарні технології – це парадигма, що передбачає віддалену обробку та зберігання даних. Ця технологія надає користувачам мережі Інтернет, доступ до комп'ютерних ресурсів сервера і використання програмного забезпечення як онлайн-сервісу. Тобто якщо є підключення до Інтернету, то можна виконувати складні обчислення, опрацьовувати дані використовуючи потужності віддаленого сервера [1].

Хмарні засоби навчання надають можливість збільшити частку групових та активних форм навчальної діяльності студентів, інтенсифікувати їх самостійність у здобуванні знань та опануванні навичок і технологічно інтегрувати аудиторну та позааудиторну роботи з використанням комбінованого навчання. Здійснюючи вплив на засоби, методи та форми організації навчання, хмарні технології, тим самим, впливають на методичну систему навчання кожної навчальної дисципліни [2].

Широке впровадження хмарних технологій у навчальний процес допомагає розкриттю, збереженню і розвитку індивідуальних здібностей студента, підвищенню навчально-пізнавальної діяльності, формуванню пізнавальних здібностей, прагненню до самовдосконалення; забезпеченню комплексності вивчення явищ дійсності, динамічному та постійному оновленню змісту, форм і методів процесу навчання й виховання.

Хмарні технології дозволяють створювати віртуальні навчальні аудиторії, у яких проводити on-line заходи: лекції, семінари, лабораторні роботи, конференції. Крім того, можливість отримувати завдання, обговорювати їх, доступ до наукової літератури, організація дистанційного навчання. При цьому реалізуються певні задачі: отримання оперативної інформації, миттєва комунікація із студентами (відбувається оптимізація часу навчального процесу), поширення власного досвіду, підвищення кваліфікації.

Роль хмарних технологій полягає в тому, що вони не лише виконують функції інструментарію для вирішення певних педагогічних завдань, а й сприяють створенню нових форм і методів навчання. Ситуація «діалогу», що складається в процесі вирішення навчального завдання при зверненні студента до довідкового матеріалу, інтерактивної підказки, можливість задавання запитань комп'ютерній системі, вибору викладу матеріалу створює умови для мотивації, занурення в навчально-пізнавальну діяльність, розвитку самостійності та креативності.

Отже, з розвитком інформаційних технологій та їх активного впровадження в освітній процесі вищої школи з'являються нові підходи, форми та методи навчання студентів.

Хмарні технології допомагають активізувати навчально-пізнавальну діяльність на якісно новому рівні та зробити навчання більш привабливим та гнучким.

Література:

1. Бондар Є. С. Хмарні обчислення та їх застосування / Є. С. Бондар, М. М. Глибовець, С. С. Гороховський // Вісник КНУ ім. Т. Шевченка. – Вип. № 1. – К. : КНУ, 2011. – С. 74-82.
2. Стрюк А. М. Методичні аспекти застосування хмарно орієнтованих засобів у підготовці фахівців з інформаційних технологій / А. М. Стрюк, М. І. Стрюк // Хмарні технології в освіті : матеріали Всеукраїнського науково-методичного Інтернет-семінару. – Кривий Ріг : Видавничий відділ КМІ, 2012. – С. 145-146.

ДО ПРОБЛЕМИ ФОРМУВАННЯ ВИКОНАВСЬКОЇ УВАГИ МАЙБУТНЬОГО ВЧИТЕЛЯ МУЗИКИ В КЛАСІ ФОРТЕПІАНО

Сюї Фейфей,

аспірант кафедри педагогіки мистецтва

та фортепіанного виконавства

Національний педагогічний

університет імені М. П. Драгоманова

м. Київ, Україна

Удосконалення фортепіанної підготовки майбутніх учителів музики в усі часи становлення та розвитку музично-педагогічної освіти залишалося нагальною проблемою, яка спонукала провідних вчених і музикантів-практиків до пошуку шляхів її вирішення. У межах дослідження означеної проблеми актуальним залишається питання формування необхідних професійних умінь і навичок, а також психофізіологічних здібностей та якостей майбутнього фахівця, зокрема, його виконавської уваги – як необхідної складової музично-виконавського процесу.

Різні аспекти обраної проблеми стали предметом досліджень у галузі професійної підготовки піаністів (Л. Баренбойм, Г. Коган, Б. Кременштейн, Я. Мільштейн, Н. Любомудрова, Г. Нейгауз, Є. Тимакін, С. Савшинський, С. Фейнберг, Г. Ципін, А. Щапов та ін.). Питання виконавської уваги, її ролі, функції і місця в діяльності музиканта-виконавця активно розробляється рядом сучасних науковців у галузі музичної психології (Л. Бочкарьов, М. Жижина, О. Лучініна, О. Винокурова, Т. Комарова). Однак, незначного висвітлення серед науковців дістала проблема формування виконавської уваги майбутнього

вчителя музики в процесі фортепіанної підготовки, що підтверджує її своєчасність, актуальність і потребу у подальшому дослідженні.

Цікавим є той факт, що в літературних джерелах з методики гри на фортепіано майже неможливо знайти окремих глав, присвячених питанню виконавської уваги. Втім, кожне з них підкреслює значущість розвиненості різних якостей уваги щодо успішного здійснення виконавської діяльності піаніста.

Зокрема, Л. Баренбойм, який розробив спеціальні вправи для тренування уваги на звукоритмічних об'єктах (за К. Станіславським), зазначає, що не дивлячись на те, що в процесі навчання майбутнього музиканта вихованню увазі має бути відведено значне місце, втім на практиці легше вказати ідеал уваги, ніж дати практичне керівництво до здійснення роботи в даному напрямку. Він провів ряд експериментів з перевірки деяких положень щодо виховання уваги, в результаті яких з'ясував, що: 1) зібрати увагу «взагалі», «безпредметно» неможливо; 2) пасивне спостереження здатне викликати зосередженість, але лише за умови дотримання осмислених дій, пов'язаних з об'єктом спостереження [1]. У своїй книзі «Питання фортепіанної педагогіки та виконавства» музикант наголошує, що учнів зазвичай вчать розбивати музичний твір на частини при його опрацюванні, хоча саме по собі таке розчленовування не веде до зосередженості. Але характер роботи абсолютно зміниться, якщо зуміти в кожному відрізьку поставити цікаве, доцільне та посилене завдання. «Така цільова орієнтація, – пише Л. Баренбойм, – направить психічну діяльність виконавця в певне русло та допоможе йому зосередити свою увагу» [1, с. 51]. Отже, за Л. Баренбоймом, виховання виконавської уваги полягає в тому, щоб навчити під час роботи виконавця ставити перед собою ясні та конкретні завдання – від вузьких і маленьких – до великих і широких [1, с. 52].

Надзвичайну роль увазі в виконавській діяльності піаніста відводила Н. Любомудрова, яка тісно пов'язувала її з музичною пам'яттю. Педагог зазначала, що виконавська увага зумовлює особливу зосередженість і вміння охоплювати процес гри на музичному інструменті ніби одним актом волевиявлення. Підкреслюючи значущість виконавської уваги на всіх етапах роботи над музичним твором (починаючи від ознайомлення і закінчуючи концертним публічним виконанням), Н. Любомудрова особливо виділяла умовно виокремлений другий етап роботи музиканта над музичним твором, де формування виконавської уваги відбувається під час вирішення таких завдань як звучання інструменту, фразування, динамічне й агогічне втілення, педалізація та технічне відпрацювання. Рекомендації Н. Любомудрової щодо формування уваги піаніста пов'язані із чітким розумінням виконавських завдань. Педагог пише, що на початку роботи над музичним твором учень знайомиться з ним, декілька разів програє цілком, потім «займається докладним розбором тексту», а далі він «переходить до окремих, перш за все основних і поступово все більше деталізованих виконавських завдань, зосереджує увагу на різних елементах музичної тканини та на тих чи інших вимогах до виконання» [3, с. 31].

Практика свідчить, що основні недоліки у виконанні студентів виникають переважно від раціонально невиправданих прийомів і методів роботи над музичним твором в процесі самостійного опрацювання. Зважаючи на це стає зрозумілим, що якість самостійних занять прямо пропорційна стану зосередженості студента під час них, а не кількості годин, проведених за інструментом. Як зазначає В. Петрушин: «Якісна робота – це завжди зосереджена увага, що включає в себе і її стійкість, і гарне переключення» [5, с. 124]. Дослідник описує розповсюджену помилку, пов'язану із недостатньою зосередженістю в роботі музикантів-початківців, – сторонні думки, що призводять до зайвих або неточних

рухів. Причинами «неохайної гри» психолог також вважає відсутність стійкої уваги та швидкості її перемикавання з одного образу на інший, труднощі у розподілі уваги, а також перевагу власних емоційних переживань над реальним звуковим втіленням образу музичного твору [5, с. 122-124].

Сучасна авторка дослідження з формування виконавської уваги у студентів-музикантів М. Жижина зазначає, що увагу слід формувати в як в навчально-репетиційній, так і в концертній діяльності. На думку дослідниці, це тривалий, багатоетапний, цілеспрямований, організований і мотивований процес, в результаті якого формуються професійно значущі якості уваги музиканта-виконавця. Дослідниця підкреслює, що формування виконавської уваги у майбутніх фахівців не є відокремленим процесом і рішення даного завдання пов'язане з якісною постановкою навчального процесу – навчанням музично-виконавській діяльності [2].

У межах дослідження нашої проблеми вагомою стає розроблена В. Муцмахером методика роботи над музичним твором на основі психологічної теорії уваги П. Гальперіна. На думку В. Муцмахера, в основі вивчення музичного твору лежить спрямування уваги на образно-емоційний зміст під час всіх етапів роботи над музичним твором. Виходячи з цього, автор виділяє наступні етапи організації спрямованості уваги:

- 1) формування спрямованості уваги на цілісне емоційне сприйняття твору;
- 2) орієнтація уваги на емоційне втілення художнього задуму композитора та виділення структурних одиниць, що складають цілісний художній образ;
- 3) спрямованість уваги на емоційну передачу художнього образу.

На наш погляд, робота в класі фортепіано за даною методикою активізує увагу студента й зорієнтує її на емоційне втілення художнього

образу, що в свою чергу, спонукатиме майбутнього вчителя музики до творчого опанування музичного твору [4].

Резюмуючи вищевикладене, слід зазначити, що обсяг даної статті не дозволяє в повній мірі розкрити поставлену проблему, окремі аспекти якої також висвітлено в працях педагогів-піаністів (Г. Когана, Я. Мільштейна, Г. Нейгауза, Г. Ципіна, А. Щапова та ін.) та музичних психологів (Ю. Цагараеллі, Ю. Бочкарьова, Д. Кірнарської, Т. Комарової, О. Лучініної, О. Винокурової та ін.), з яких можна судити про те, яке величезне значення вказані автори надавали уважному ставленню до тексту музичного твору, зосередженості під час відпрацювання технічно складних ділянок, концентрації та контролю під час виконання на сцені тощо. Втім навіть невеликий огляд означеної проблеми вказує на її значущість, окреслює особливості та доводить необхідність формування виконавської уваги на всіх етапах роботи студента над фортепіанним твором.

Література:

1. Баренбойм Л. А. Вопросы фортепианной педагогики и исполнительства / Л. А. Баренбойм. – Л. : Музыка, 1969. – 282 с.
2. Жижина М. В. Психолого-педагогические условия и факторы формирования исполнительского внимания музыканта: Монография / М. В. Жижина. – Саратов: Изд-во Саратовского университета, 2002. – 138 с.
3. Любомудрова Н. А. Методика обучения игре на фортепиано: учеб. пособие / Н. А. Любомудрова. – М., 1982. – 143 с.
4. Муцмахер В. И. Формирование профессионально значимых качеств личности будущего учителя музыки общеобразовательной школы в процессе его специальной подготовки : автореферат дис. ... доктора педагогических наук : 13.00.01 / В. И. Муцмахер. – М., 1989. – 32 с.

5. Петрушин В. И. Музыкальная психология: Учеб. пособие для вузов / В. И. Петрушин. – М.: Академический проект; Трикста, 2008. – 400 с. – (Изд-е 2-е).

ФАКТОР ЕМОЦІЙНОСТІ В ХУДОЖНЬОМУ ОСЯГНЕННІ МУЗИЧНИХ ТВОРІВ СТУДЕНТАМИ-ВОКАЛІСТАМИ

Шенгеля Н. О.,

старший викладач кафедри

академічного та естрадного вокалу

Київський університет імені Бориса Грінченка

м. Київ, Україна

Музичне естрадне мистецтво сьогодення, як соціокультурний феномен, набирає обертів популярності серед сучасної молоді. Однією з причин вказаного слугує його експресивність, безпосередній зв'язок з рухом і ритмом, яскравість сценічного втілення тощо. Естрадна вокальна музика являє собою специфічну форму спілкування, де через носія-виконавця передається слухачам емоційна інформація, що будить в них зворотній емоційно-почуттєвий відгук. Без емоцій неможливим є ані справжнє високохудожнє виконавство, ані художнє осягнення творів мистецтва. З огляду на це, важливим є усвідомлення важливості емоційного фактору в означених процесах й розуміння майбутніми співаками шляхів розвитку емоційної сфери як основи осягнення музичних творів.

У науковій літературі емоційний ряд психічних феноменів і станів, що мають відношення до музики, представлений достатньо широко. Зокрема, в працях Е. Курта, Б. Асаф'єва, Б. Теплова, В.

Остроменського та ін зазначено, що в музичному сприйнятті, в процесі створення музики, тобто в її змісті та свідомості виконавця виявляються емоції, настрої, переживання, афекти, почуття, які на думку вказаних науковців є основним змістом музики, що інтонується. Розглянемо їх більш ретельно.

Емоції (від лат. порушувати, хвилювати) – це безпосереднє переживання людиною свого відношення до того, що вона пізнає або робить, до інших і самого себе [2, с. 162]. Значення емоцій та почуттів в діяльності людини надзвичайно велике, оскільки вони стимулюють до діяльності, сприяють подоланню труднощів, впливають на постановку життєвих цілей. Також психологами відкрито такі функції емоцій як оцінка та регуляція психічної діяльності і поведінки особистості. Емоції здатні сподвигати людину до підкорення нових і складних цілей, тобто вони мають спонукальну силу.

Настрої відносяться до того ж емоційного світу особистості, але вони відрізняються більшою тривалістю. Крутецький визначає настрої як відносно слабкий прояв емоційного стану, що охоплює протягом тривалого часу всю особистість та відображується на поведінці та діяльності людини [2, с. 67].

На думку Л. Дмитрієва надзвичайно важливо те, в якому настрої перебуває співак. Він підкреслював, що по можливості слід викликати в собі бадьорий та життєрадісний настрій. В своїй книзі «Основи вокальної методики» Л. Дмитрієв зазначає, що одним з найважливіших моментів, що сприяє створенню необхідного настрою є дотримання правильного режиму дня, помірні спортивні навантаження та глибокий і стійкий інтерес до справи, яку робиш. А серед причин, які заважають зберігати гарний «робочий» настрій вокаліста називає думки, переживання різного походження, навколишнє оточення, стан здоров'я, порушення режиму сну та відпочинку [1].

Поряд із поняттям емоція музичні психологи вживають дефініцію «переживання». Музичне переживання має свою специфіку в даному ряді емоцій та почуттів, оскільки воно спирається на специфічну чуттєву тканину музичної свідомості, тобто воно є результатом сприйняття художньо-образної сутності музичного твору та ставлення до нього виконавця. Так, за Б. Тепловим, в переживанні суб'єкта присутня і безпосередньо чуттєва тканина, і розуміння як новий результат. Він довів, що повноцінне переживання є здатністю, що служить передумовою успішного виконання музичної діяльності [3].

Характер переживань може носити як позитивний, так і негативний відтінки, в залежності від відповідності або невідповідності переживань до потреби. Зрозуміло, що відповідно до результату виконання намічених вокально-виконавських завдань (як потреби) будуть виникати у співака переживання або радості, задоволення при вдалому виконанні, або смутку та розпачу внаслідок невдалої спроби.

Також серед ряду емоцій виділяють афект (від лат. хвилювання, збудження), під яким в психології прийнято розуміти короточасну та бурно протікаючу емоційну реакцію, схожу з емоційним вибухом [2, с. 169]. На думку деяких психологів-дослідників музичної діяльності, музичне переживання афекту індивідом може виступати особливим терапевтичним засобом, що дає можливість розкрити неясні або витіснені переживання особистості й опрацювання їх на рівні рефлексії. Тобто, музика через емоційне осягнення її смислу надає людині можливість зрозуміти самого себе, свої почуття, емоції та інші переживання, які наповнюють її внутрішній світ. Як зазначає А. Торопова, «афекти і їх музичне проживання мають і антропологічний сенс, тому що несуть видовий досвід людського існування. Доцільність деяких афективних станів прихована як від самого індивіда, так і від громадських інститутів,

але музика є тією невідконтрольною в певних межах територією, яка дає притулок для реалізації афективних переживань» [4, с. 77].

Із афектами в музично-психологічній літературі досить часто вживається поняття пристрасть, яке є схожим за кількісним моментом інтенсивності емоційного збудження, але за суттю є відмінним. Під пристрастю розуміють болісний стан свідомості, причиною якого є виняткова нездатність щодо контролю власних емоційних проявів, що характеризується силою почуття, спрямованістю та стійкістю.

Хочеться відмітити, що в контексті музичного виконавства велике значення набуває прояв музикантом почуттів – стійких емоційних ставлень людини до явищ дійсності. Між емоціями та почуттями вбачається різниця в тому, що емоції – це ситуативна оцінка мінливих обставин, вражень особистості, а почуття – більш стійкі, глибинні емоційні переживання, що відображають ціннісне ставлення людини до дійсності. Тому почуття характеризують особистість більшою мірою, ніж ситуативно мінливі емоції. Вокаліст-виконавець під час своєї роботи здатен переживати найрізноманітніші почуття – від напруги, хвилювання та страху перед виступом – до натхнення, наснаги й задоволення від вдалого виступу.

Окреслений вище емоційний ряд психіки людини виступає основним змістовим наповненням музичного мистецтва. Тому вихованню почуттів, розвитку емоційної сфери людини має бути покликана музична педагогіка. На цьому акцентував увагу Б. Теплов. Він вважав, що зміст музики – це життя емоцій і почуттів, настроїв і пристрастей, тобто всього емоційного ряду психіки до естетичної форми і естетичних емоцій, і почуттів [3]. Тож, музичний розвиток студента-співака має базуватись на розвитку «чутливості» до розпізнавання емоцій і почуттів, закладених в музичному творі композитором у вигляді інтонацій, а також на розвитку

«емоційної чуйності» як здатності до розуміння та прояву власних емоцій в процесі виконання пісні.

Однак варто підкреслити, що не лише це відіграє роль у музичному розвитку студента-вокаліста. Важливим є також власне емоційне забарвлення навчання, настрої викладача, емоційний контакт з учнем та ін.

Вагомою є думка А. Торопової про те, що, не дивлячись на явну емоційну складову, музичне переживання має імпліцитну і інтелектуальну насиченість. І саме це розуміння, на думку авторки, надає сенс педагогічній роботі з розвитку музичного переживання як роботі з розвитку не тільки почуттів, а й інтелекту – інтелекту особливого, мислячого музичними образами та відносинами, а не вербальними поняттям [4].

Дослідження даного питання дозволяє надати ряд рекомендацій щодо розвитку чуттєво-афективної сфери музичної свідомості студентів-вокалістів:

- викладач вокалу повинен кожне заняття проводити в емоційно-позитивному ключі, «заражати» студента емоцією музичного твору, підбадьорювати та виказувати віру у його спроможність дійти успіху, незважаючи на можливі труднощі;
- важливо стимулювати в студента-вокаліста відкриття власних суб'єктивних переживань, закріплювати досвід усвідомлених нових почуттів і станів близьких тим, що містять твори мистецтва;
- дієвим засобом у розвитку емоційності є використання принципу взаємозв'язку різних видів мистецтв під час осягнення художньо-образного змісту твору, методи наведення анологій та асоціацій;
- поряд з вербальними методами і прийомами варто застосовувати невербальні, зокрема, пластичне інтонування, музична драматизація (оскільки емоційна сфера завжди пов'язана із руховою активністю);

- використовувати тренувальні вправи, спрямовані на «оживлення емоційних станів» (Л. Дмитрієв). Кожна з таких вправ вимагає студента виконувати її з різним емоційним окрасом (весело, сумно, гнівно, мрійливо і т. д), що призводить до змін у вокально-технічному втіленні, динаміці, тембрі, артикуляції, звуковеденні.

Таким чином, в практиці занять з естрадного вокалу важливо приділяти особливу увагу емоційному фактору, який сприяє розвитку емоційної чуйності до музики, дозволяє студенту, через усвідомлення власних почуттів, дійти до більш глибокого розуміння емоційного змісту кожної інтонації, фрази, звуку музичних творів, що вивчаються. В наслідок цього в студента виникає потреба в художньому вислові та технічній досконалості. Тож означена проблема є перспективним напрямком найближчих досліджень в області вокальної методики та виконавства.

Література:

1. Дмитриев Л. Б. Основы вокальной методики / Л. Б. Дмитриев. – М. : Музыка, 1968. – 676 с.
2. Крутецкий В. А. Психология: Учебник для учащихся пед. Училищ / В. А. Крутецкий. – М.: Просвещение, 1980.—352 с.
3. Теплов Б. М. О музыкальном переживании // Психология и психофизиология индивидуальных различий: избранные психологические труды / Б. М. Теплов. – Воронеж: НПО МОДЭК, 2004.
4. Торопова А. В. Музыкальная психология и психология музыкального образования : Учеб. Пособие / А. В. Торопова. – М.: ГРАФ-ПРЕСС, 2010. – 240 с.